БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетиннген

1952 апрель 13 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 73 (2503)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Кыдаттың эртемнер Академиязының президентизи Го Мо-жога делегейнин Сталинчы шаңналын тывысканы (1 арын).

Тарылганың бүдүүзүнде (1 арын).

ВКП(б) Кызыл хооркомунун IX пленуму (2 арын).

Редакцияга чагаалар (3 арын).

Москвада Делегейнин экономика чөвүлел хуралы (3 арын).

И. Принцев.—Районо эргелекчилериниң дуржулга солчуушкуннуг конференциязы (3 арын).

Улус демократиязының чурттарында (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Аьрга-ыяшты өрттен камгалаар хемчеглер дугайында ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүсекчи комитединин шиитпири (4 арын).

Көдээге полит-массалыг ажылды күштелдирер

Политика болгаш ажыл-агый талазы-биле улуг харыысалгалыг кампания—часкы тарылгага Совет Тыванын колхозтары, совхозтары болгаш МТС-тери база көдээ ажыл-агыйның бүгү ажыл-ишчилери политика болгаш бүдүрүлге талазы-биле улуг көдүрлүүшкүннүг белеткенип турар. Тыванын тараажыларының ортузунда социалистиг чарыш өзүп, калбарып турар.

Ам үеде, часкы тарылганың бүдүүзүнде колхозтарда, совхозтарда, МТС-терде ажылчы чоннарның массалыг хуралдары болуп эртип турар, ол хуралдарга колхозтарны органнизас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаарының болгаш бедик дүжүттү чедип алырының демиселиниң талазы-биле улам-на чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алырының дугайында социалистиг чарыштың бедиткен хүлээлгелери алдынып турар.

Чоокта чаа болуп эрткен колхоз даргаларының көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери-биле, областың партия, совет организацияларының удуртукчулары-биле катышкан хуралында Тыва областың эр, херээжен колхозчуларының болгаш МТС, совхозтарының ажылдакчыларының база көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң мурнундан социалистиг чарыштың чаа бедиткен хүлээлгелери алдынган. Ол социалистиг хүлээлгелер совет тараачыннарның бүгү улустун эрге-ажык сонуургалдарын ханызы-биле билириниң талазы-биле социалистиг медерелиниң өзүүшкүнүн болгаш патриоттуг чоруун илередип турар. Ол хүлээлгелерде областың ажылчы чоннарының 1952 чылда көдээ ажыл-агыйны көдүрериниң демиселиниң программазы тодаргай көргүстүүнген.

Часкы тарылга—бедик дүжүт чедип алыр дээш демиселдиң эң-не харыысалгалыг үези болур. Көдээ ажыл-агыйның ол харыысалгалыг үезин чедишкиннинг эртиреринден көдээ ажыл-агый чылының бүгү дургузунун чедишкиннинг болуру хамааржыр. Областың көдээ ажыл-агыйының ажылдакчылары часкы тарылганы 10—12 ажыл хүннеринде бедик шынарга эртиреринин дугайында социалистиг хүлээлгени алганнар. Тарылга шөлүн калбартырыбиле кады аъш-чем аймааның кол продукциязы болур кызыл-тасты тарыырын дыка көвүдедир. Тараа культураларының дүжүдүн планда айытканындан элээн ажырарын социалистиг хүлээлгеде айыткан.

Часкы тарылганы чедишкиннинг эртирер, бедик дүжүттү чедип алыр талазы-биле 1952 чылда алган социалистиг хүлээлгелерни чедишкиннинг күүседири—партия организацияларының партийжи-политиктиг болгаш партийжи-организастыг ажылдарының деннелин бедидеринден, массаны организастап билириндан, көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң социалистиг чарыжын хүн-бүрү удуртуп баштазырындан улуу-биле хамааржыр. Көдээниң коммунистеринде болгаш комсомолчуларында, пропагандистеринде болгаш агитаторларында амгы үеде эр, херээжен колхозчуларның, МТС-тернин, совхозтарның ажылдакчыларының бо чылын көдээ ажыл-агыйның бүгү ажылдарын бедик деннелге эртирер талазы-биле алган социалистиг чарыжын күүседиринче оларның бүгү күштерин мобилизастаарындан артык чугула болгаш харыысалгалыг хүлээлге чок.

Көдээ ажыл-агый чылының баштайгы үези—часкы тарылгага белеткел ажылдарын чорудары-биле кады хөй-хөй партия организациялары көдээге полит-массалыг ажылды организастаарынче улуг кичээнгейни салып турар. Ылаңгыя ВКП(б)-ниң Чөөн-Хемчик, Бии-Хем, Таңды райкомнары трактор бригадаларын четчелеп тургузарының ажылын шын организастаан. Трактор бригадазы бүрүзүнге партийжи активчилерден тускай организаторларны тургускулаан, оларны чорудар ажылдарга сургап өөреткен.

Агитас-массалыг ажылдың шынарлыг болуру—агитаторларны белеткээринден улуу-биле хамааржыр. Ынчангаш агитаторларның ийи хонук хуусаалыг семинарларын эртирип, оларның политиктиг болгаш культурлуг деннелин бедидеринче салыш салып турар партия райкомнары бо талазы-биле ажылды шын организастап турарлар. Агитаторлар боттарының хүндүлүг хүлээлгезин күүседиринге хүн-бүрүнүң дузаламчызын партия организацияларындан алган турар ужурлуг. Агитаторларны районнуң, колхозтуң, бригаданың, база бүгү ажылчы чоннарның мурнунда турар боттуг сорулгаларбиле агитас-массалыг ажылды шын холбаштырарын практик кырынга өөредир херек. Агитация ажылы дайынчы болгаш боттуг болур ужурлуг.

Партия болгаш комсомол организацияларының сорулгазы болза, часкы тарылга үезинде полит-массалыг ажылдың бүгү хевирлерин болгаш методтарын долузу-биле ажыглаары болур. Район солуннарын болгаш хана солуннарын, агит-хуудустарны часкы тарылганың мурнакчыларының ажылының дуржулгазын байдар болгаш нептередир, база хожудап турарларны оларның деннелинге чедирер хемчеглерни күштелдирип чорударынга чөп ажыглаар ужурлуг. Колхоз, бригада бүрүзүнге социалистиг чарыштың мурнакчыларының ажылының түннелдерин көргүзүп турар көргүзүг самбыраларын дерип тургузары чугула.

Часкы тарылга үезинде көргүзүг болгаш аас агитациязын калбартып чоруткан турар ужурлуг. Шыңгыы ажылдан кылган план өзугаар политиктиг болгаш бойдус эртеминиң дугайында лекцияларны, илеткелдерни үргүлчү номчуур ужурлуг. Ол лекцияларга, илеткелдерге мурнакчыларның ажылының дуржулгазын калбаа-биле ажыглап киирер херек. Лектор, илеткелчи, агитатор бүрүзү болза, колхозчуларга, МТС-тернин болгаш совхозтарның ажылдакчыларынга партияның болгаш чазактың шиитпирлерин таныштырып, ол шиитпирлерде районнуң, колхозтуң, МТС-тин, совхозтуң болгаш социалистиг көдээ ажыл-агыйның бүгү ажыл-ишчилериниң мурнунга салдынып турар сорулгаларны чедингири-биле тайылбырлаар ужурлуг.

Партия организацияларының полит-массалыг ажылдарының чедингир болгаш билдингир болуру—массаның ортузунга организакчы ажылбиле ону быжыглаар болза, ынчаарда ам боттанып болур. Бир эвес социалистиг чарыштың бот-хүлээлгелерин алгаш, ону күүседириниң талазы-биле организакчы ажылдарны практика кырынга чорутпас болза, ол хүлээлгелер күүсетинмейн анаала аазаашкын болуп артар апаар.

Ынчангаш партия организацияларының чугула сорулгазы болза, ажылчы чоннарның алган социалистиг чарыжын бүгү тала-биле деткип хөгжүдери, хүн-бүрү боттуг удуртуру, колхозка корум-чурумну быжыглаары дээш, күш-ажылды шын организастаарын хандырары дээш демисежири болур. Оон ынай партия организациялары болза, массаны политика талазы-биле кижизидерин бүгү тала-биле күштелдирип, оларның политиктиг медерелин көдүрери болур. Бир эвес партия организациязы ол сорулгаларны күүседири дээш полит-массалыг ажылдың идея-деннелин бедидип ап шыдаан болза, көдээниң бүгү чурттакчыларын бодунун саңылдар-халдамырынга хаара тудуп шыдаан болза, массаның ортузунга политиктиг ажылды чорудуп шыдаар комсомолчуларны, көдээ интеллигентилерни, база колхозчу активтерни полит-массалыг ажылды чорударынче хаара тудуп шыдаан болза, ам улуг чедиишкиннерлиг болур ужурлуг. Ол активтерни ажылга шын ажыглаар болгаш боттуг удуртур херек.

Тыванын көдээ ажыл-агыйының ажылдакчылары областың көдээ ажыл-агыйының улам ынай көдүрлүүшкүнү дээш демисешпишаан, часкы тарылгага улуг көдүрлүүшкүн-биле ужуражып турарлар. Колхозчу көдээниң ажыл-ишчилериниң ол патриоттуг шимчээшкинин углаппаштаары, социалистиг чарыштың бот-хүлээлгелерин күүседиринче бүгү күштерни мобилизастаары—көдээниң партия организацияларының болгаш культур фронтузунун бүгү ажылдакчыларының бирги чергениң сорулгазы болур.

Партияның XVII съездизинге ВКП(б) ТК-ның ажылының дугайында эш И. В. Сталинның отчёт илеткелин таджик дылда үндүрген

СТАЛИНАБАД. Таджик ССР-ниң Күрүнеиин ном үндүрер чери партияның XVII съездинге ВКП(б) ТК-ның ажылының дугайында эш И. В. Сталинның отчёт илеткелин таджик дылда очулдуруп үндүрген.

(СӨТА).

„Улустар аразынга тайбыңны бажыглаары дээш“ деп делегейниң Сталинчы шаңналдарының комитединде

Кыдаттың эртемнер Академиязының президентизи Го Мо-жога делегейниң Сталинчы шаңналын тывысканы

Апрель 9-та Кремльдиң Свердловский залынга «Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» деп делегейниң Сталинчы шаңналын Кыдаттың шылгарангай хөй-ниити ажылдакчызы, тайбыңның херээ дээш могаг-шылаг чок демиселчи, Кыдаттың эртемнер Академиязының президентизи Го Мо-жога тывыскан.

Хүндүскүнүн 2 шак чедип турда совет хөй-ниити организацияларының—тайбын камгалалының Совет комитединиң, совет чогаалчылар Эвилелинин, совет херээженнерниң Антифашистиг комитединиң, совет аныяктарның Антифашистиг комитединиң дыка хөй санныг төлээлекчилери залга чыглып келген. Ол ышкаш ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының хөй санныг чиңгине кежигүннери болгаш корреспондент кежигүннери, Академияның институттарының эртем ажылдакчылары база келгеннер. Сураглыг эртемдээннер, чогаалчылар, совет уранчүүлдүн деятельдери Москваның бүдүдүрүлге черлериниң мурнакчылары лауреатка байырын чедирип, оон тайбыңны камгалаары дээш могаг-шылаг чок ажылын үнелеп турарын илередир дээш аңаа чеде бергеннер. Ол ышкаш Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң сессиязынга чорааш, төрээн чуртунче ээп бар чоруур кыдат чогаалчы Мао Дунь, корей чогаалчы Ли Ги Ен болгаш Кыдат Улус Республикадан болгаш Кореяның Улус-Демократтыг Республиказындан келген өске-даа аалчылар база-ла залга олурганнар.

Чаа Кыдаттың шылгарангай төлээлекчизи, төрээн улузунун хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш, бүгү делегейге тайбын дээш демиселдиң херээнге бодунун мергежилин бүрүнү-биле берген алдарлыг чогаалчы болгаш улуг эртемдээн Го Мо-жо залга кирип келиргге ында олурганнар туруп келгеш байырлап турганнар.

Делегейнин Сталинчы шаңналдарының Комитединин доктаалын орус болгаш кыдат дылдар кырынга номчаан. Тайбыңны камгалаары болгаш быжыглаары дээш демиселдиң херээнге шылгарангай ачы-хавыязы дээш Го Мо-жога делегейниң Сталинчы шаңналын тывыскан. Делегейниң Сталинчы шаңналының лауреадының дипломун болгаш хөрекке кадаар алдын медальди Комитеттин даргазы академик Д. В. Скобельцын Го Мо-жога тывыскан. Академик Скобельцын бодунун допчу чугаазынга дээди шаңналды алганы дээш Го-Мо-жога байыр чедирип, бүгү делегейге тайбыңның тиилеп үнери дээш демиселге моон соңгаар-даа чедиишкиниг болурун күзээн.

Ол ышкаш ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының президентизи академик А. Н. Несмеянов, совет херээженнерниң Антифашистиг комитединиң даргазы Н. В. Попова, тайбын камгалаарының Совет комитединиң даргазының оралакчызы академик В. Д. Греков болгаш совет чогаалчылар Эвилелинин чиңгине секретарының оралакчызы К. М. Симонов олар лауреатка байыр чедиргеннер.

Делегейниң Сталинчы шаңналының лауреады Го Мо-жонун харыы чугаазын олурушканнар изии-биле уткуп дыннааннар.

Бодунун чугаазының эгезинде оон чугаалааны:

— Генералиссимус Сталинның чеден хар харлаанын таварыштыр тургускан тайбыңның бүгү делегей шаңналын бо хүн менээ тыпсып турар. Ол болза, чүгле менээ эвес, харын бүгү кыдат улуска канчаардаа аажок улуг алдар болуп турар. Бо дээди шаңнал чүгле мени эвес, харын-даа бүгү кыдат улусту кызыгаар чогу-биле сорук киирип турар.

Сталин—ол дээрге, бүгү кижи төрелгетеннің чырык хүнү. Бүгү делегейниң ажылчы чоннары хөй-хөй чылдарның дургузунда оон кадыкшыырак чурттаарын чүрээнин ханызындан күзеп турар.

Сталинчы чырыктың херелдери кайнаар-ла эрттип кирер болдур, ында чылыг, ында амыдырал хайнып турар, ында чечектелиишкин болгаш тайбың.

Бистиң кыдат улус болза, Генералиссимус Сталинга сорук киирткеш, эш Мао Цзе-дуннун удуртулгазы-биле хамаарышпас чорукту, хосталганы болгаш демократияны чаалап алган. Ынчангаш бистиң улузувус оон-биле Азияда болгаш бүгү делегейде даа тайбынын херээнге боттарының салыышкынын киргеннер.

Бодувустун чуртувустун экономнуг болгаш культурлуг тургузуушкунунун, делегейниң экономика болгаш культура харылзааларының чаагай чоруунга бистер моон соңгаар улам-на эки ажылдаар хүлээлгелиг бис. Ол ажыл бистерден канчаар-даа аажок улуг күүгениишкин үндүрерин негеп турар, чүге дээрге, чүгле ол тайбынны хандырып шыдаар.

Бо хүн, Кыдаттың болгаш Кореяның девискээрлеринде америк интервентилер бактериологтуг дайынны чорудуп турда, бистиң кыдат улус болза, ам-даа шиитпирлиг демиселди чорудуп, бүгү делегейниң тайбынга ынакшылдыг улустары-биле катыжып алгаш, ол кижи көөргажок кем-буруу үүлгедиишкинин соксадып, оон-биле тайбыңны камгалап алыр, кижи төрелгетенни камгалаар, бодун камгалаар хүлээлгелиг—деп Го Мо-жо чугаалаан.

— Мен бо үеде бодумнун сагышсеткилимни илередир дээш «Алдар болгаш хүлээлге» деп шулуктү бижээн мен, ону номчуурун чөпшээреп көрүнер—дээш ол бодунун чогаалын номчаан.

Оон дараазында Го Мо-жонун уламчылап чугаалааны болза:

— Ханы өөрүп четириишкинни бодумнун болгаш кыдат улустун мурнундан илередирин чөпшээреп көрүнер.

Кыдат улус марксизм-ленинизмниң өөредиин хүлээп алган. Ону генералиссимус Сталин сорук киирип турар, аңаа совет улус улуг дузаламчызын берип турар. Бистер эргиниң кинчизинден хостуг бис. Ынчаңгаш бо чүүлдериниң ачызында бистер боттарывыска онаап турар хүлээлгени алдарлыы-биле күүседир болгаш тиилелгеден тиилелгеже баар бис дээрзинге ханызы-биле бүзүреп турар бис.

700 миллион санныг улустун акыдуңмалышкы найыралы — тайбыңның тиилетирбес күжүнүн үнер дезү.

Бистер улуг совет улустан кезээ мөнгеде үлегер ап, өөренир бис. Бистер революстуг дуржулганы шиңгээдип алган бис, ынчангаш ам бистер күрүне тургузуушкунунун дуржулгазын шиңгээдип ап, өөренир ужурлуг бис.

Кыдат болза, Совет Эвилели кандыгыл, база-ла тайбыңның шак ындыг чөленгижинче дүрген-не хуулзун дээш бистер эртемни болгаш уран-чүүлдү чонга бараалгадыр ужурлуг бис.

Тайбын камгалаарының болгаш америк империализмниң агрессиязы-биле демиселдиң, Кыдат улустун комитединге 100 мун рубль түннүг Сталинчы шаңналды бүрүнү-биле берип тур мен. Ол шаңналды эки ажыглаары дээрге, ону тайбын херээнге ажыглаары ол болур деп бодап тур мен.

Кыдаттың болгаш Совет Эвилелиниң улуг улустарының аразынга акы-дуңмалышкы найыралдың мөнгези-биле чечектелирин арыг чүректиң ханызындан күзеп каарын болгаш Совет Эвилелинге баштаткан тайбыңның болгаш демократияның лагери улам ынай быжыгарын күзээримни чөпшээреп көрүнер.

Бүгү делегейге тайбын дээш улуг демиселчи, бүгү кижи төрелгетеннің камгаланырының сылдызы—Генералиссимус Сталин хөй-хөй чылдарда кадыкшылдыг, үр чылдарда чурттаарын күзедим. **(Адыш часкаашкыны).**

(СЭТА).

Леонардо да Винчиниң төрүтүнген хүнүнден бээр 500 чыл болганынга алдар болдурган юбилейни ССРЭ-ге эртиреринин талазы-биле комитетте

Итальян чурукчу Леонардо да Винчиниң төрүтүнген хүнүнден бээр 500 чыл болганынга алдар болдурган юбилейни ССРЭ-ге эртиреринин талазы-биле Комитеттин хуралы апрель 7-де болуп эрткен.

Комитеттин даргазы ССРЭ-ниң улустун чурукчузу Б. В. Иогансон ол байырлалга белеткелдиң дугайында медээ кылган.

Чурттун хоорайларында болгаш суурларында Леонардо да Винчиниң төрүтүнген хүнүнден бээр 500 чыл болганынга белеткелдер чоруп турар.

Леонардо да Винчиниң төрүтүнген хүнүнден бээр 500 чыл болганынга алдар болдурган ниити хоорайның байырлыг хуралын бо чылдың апрель 15-те Москвага эртирер деп Комитет шиитпирлээн.

Леонардо да Винчиниң төрүтүнген хүнүнден бээр 500 чыл болганын эртиреринге киржири-биле Италиядан бөлүк чурукчуларны болгаш чогаалчыларны Комитет чалаан.

(СЭТА).

Май 1-ге алдар кылдыр

ВЛАДИВОСТОК. Приморьеиниң шахтёрлары май 1-ге бүдүрүлге белектерин белеткеп турар. «Артем-уголь» деп трестиң коллективи апрельдиң эгезинден бээр элээн каш эшелон оттулар үүлдү онаалгадан ажыр тыпкан.

Май мурнунун хүлээлгелеринге көрдүнгенинден дыка хөй хөмүр-дашты Липовецский шахта эргелелиниң коллективи берип турар. Ол коллектив апрель 7-де онаалгадан ажыр каскан хөмүр-даштың баштайгы эшелонун аъткарган.

(СЭТА).

ЧУРТТУН ХОВУЛАРЫНДА

КИШИНЕВ. Молдавияның колхозтары хөрзүннүн эки эриирин-даа манавайн, хөвең тарылгазынче киринкен. Чер болганда хөрзүннүн баш бурунгаар культивациязын чорудуп турар. Ам бүгү республикада муң гектар хире хөвеңни тараан.

АЛМА-АТА. Казахстанның мурнуу болгаш мурнуу-чөөн беш областарының совхозтары баштайгы 25 муң гектар тараа культураларын тараан.

МОЗЫРЬ. Полесская областа хову ажылдары эгелээн. Дыка хөй колхозтарның шөлдеринде тараа культураларының, кат-чимистиң болгаш техниктиг культурларның чаа бедик дүжүттүг сорттарын калбартып турар. Дайын сөөлүнүн чылдарында Полесьеге кукуруза тарылгазы дыка калбарган. Бо чылын чүс хире колхозтар кукуруза тарыыр.

(СЭТА).

Туркменистанда сиген кезилдези

АШХАБАД. Эрткен чылга бодаарга Кара-Кумнун болгаш Копет-Дагның белдеринде оът-сиген канчаардаа аажок эки үнген. Ашхабад областың колхозтарында сиген кезилдези эгелээн. Сиген кезилдезинче Ашхабадтың машина-трактор станцияларының боду чоруур сиген кезер машиналары үнүпкен.

Ашхабадтың машина-мал ажылының станциязы сиген кезер 18 тракторларны алган. Тедженскинин машина-мал ажылының станциязы сиген кезер черлерже машиналарны чоруткан. Геон-Тепинский болгаш Бахарденский районнарның көдээ ажыл-агый артельдери хөвең тарылгазын дооскаш, сиген кезилдезинче киринкен.

(СЭТА).

ТАРЫЛГАНЫҢ БҮДҮҮЗҮНДЕ

Кызыл-Мажалык МТС-тин чөвүлели

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. **(Телефон-биле).** Бо чылдың апрельдиң 10 хүнүнде Кызыл-Мажалык машина-трактор станциязының чөвүлели болган. Аңаа районнуң партия, совет органнарының удуртукчулары болгаш бүгү колхозтарның даргалары шупту олурушкан.

Чөвүлелге МТС-тин 1951 чылда чоруткан ажылдарының түннелдерин болгаш машина-трактор станциязының 1952 чылда сорулгаларының дугайында айтырыгларны чугаалашкан. Чөвүлелге дыка хөй кижилер санал берген. Колхозтарның тарылга шөлдериндеи бедик дүжүттү хандырарының база бир негелдезин Кызыл-Мажалык машина-трактор станциязы эрткен чылын ыракта четпес күүседип, черни кончуг багай шынарлыг кылдыр аңдарып турганын санал бергеннер шүгүмчүлээн.

Эрткен чылын МТС-тин-даа, район колхозтарының-даа талазындан боттарының аразында керээлерин каржызы-биле үреп турган үүлдер бар. Чамдык колхозтар тракторларның кывар, чаар үүлдерин чогуур өйүнде дажып берсейн турган болгаш тракторларның үрелир чоруу хөй турган, оон түннелинде трактор дыка хөй шактарда аңаа ажыл чок турар ужурга таваржып турган.

Үстүнде четпестерни чайладырының тодаргай хемчеглериң болгаш МТС-тин моон соңгааргы сорулгаларын санал бергеннер тодаргай чугаалап турган. Ылаңгыя трактор бригадаларының аразынга социалистиг чарышты калбартып, трактористер шак графиги-биле ажылдаарын, колхозтарда күзүн аңдартынган черлерни амдан эгелеп илииртеп, шык доктаадыр ажылды чорударын чугаалаан.

Ол ышкаш колхозтарның талазындан трактористерниң чуртталга байдалын экижидер хемчеглерни алган турар. База черни тарылга мурнунда суггарарын, үрезиннерни хораннаарын колхозтар даргаларынга дааскан.

Колхозтарда чеде берген

БАЙ-ХААК. **(Телефон-биле).** Бай-Хаак машина-трактор станциязының бригадалары, ылаңгыя бригадир Поповтун бригадазы Буденный аттыг колхозче, бригадирлер Петухов болгаш Черепанов оларның бригадалары Сталин аттыг колхозче апрельдиң 4—5 хүннеринде үнүпкен.

Ол бригадалар тарылганы кайыдаа хүнде эгелээринге белен. Колхозтарның талазындан тракторларның кывар, чаар материалдарын сөөртүп белеткеп турар.

Районнун партия организациялары часкы тарылга үезинде агитация массалыг ажылды күштелдирериниче улуг кичээнгейни салып турар. Чоокта чаа колхозтарда агитаторларның чөвүлел хуралдарын черчерде эртиргилээш часкы тарылга үезинде агитация массалыг ажылды чорударының дугайын чугаалашкан. Ол ышкаш хову бригадаларынга библиотекалар тургузар деп турар.

Тарып кириптеринге белен

Чаа-Хөл районнун Кара-Тал сумуда улгатыр катышкан «Победа» колхоз часкы тарылгага белен. Бүгү андазыннарны, илиирлерни, тергелерни болгаш өске-даа дериг хекселдерни септеп, белеткеп алган.

Часкы тарылгага чажар үрезиннерни тус-тус культуралар аайы-биле уруп, арыглап алган. Бир дугаар хову бригадазының бригадири эш Дарбакка 45 кижи, 5 тергени 25 аттарны, 30 илиирлерни тускай быжыглаан. Ол ышкаш ийи дугаар хову бригадазын бүгү үүлдер-биле четчелээн.

Ам колхозтун хову бригадалары тарылгаже кириптеринге белен.

ВКП(б) Кызыл хооркомунуң IX пленуму

1952 чылдың март 3-те ВКП(б) Кызыл хооркомунуң ээлчеглиг IX пленуму болуп эрткен. Пленумга интеллигенция-биле ажыл дугайында айтырыгны чугаалашкан. Бо айтырыг талазы-биле илеткелди хооркомнуң бир дугаар секретари эш **Степанов** кылган.

Большевик партияның, совет чазактың болгаш эш Сталинның сагыш салыышкынының ачызында областың ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларында бистиң совет интеллигенциявыстың саны өзүп, ажылга мергежили болгаш дуржулгазы бедээн деп эш Степанов илеткелиниң эгезинге чугаалаан. Чүгле хоорайның интеллигенциязының составында безин 268 башкылар, 130 эмчилер болгаш ортумак эртемниг медицина ажылдакчылары, 100 ажыг уран-чүүл ажылдакчылары болгаш 40 ажыг көдээ ажыл-агый специалистери, шупту муң ажыг кижи бар болуп турар.

Хоорайда албан, бүдүрүлге черлеринде ажылдап турар бистиң интеллигенцияларывыс Советтиг Тываның ажылчы чоннарын коммунистиг ёзуга кижизидериниң болгаш ажыл-агый айтырыгларын чедишкинниг шиитпирлээриниң улуг күжү болуп турар. Бистиң интеллигенциявыстың хөй нуруузу боттарының ажыл хүлээлгезинге харыысалгалыг болуп, улустуң мурнунга ак-сеткилдиг болгаш шынчы ажылдап турарлар.

Алгы заводунуң директору эш Цыбульников, сапог мастерскаязының директору эш Маадыр-оол, дааранылга комбинадының директору эш Майстерман болгаш оондаа өскелер социалистиг чарышты боттарының бүдүрүлгелеринге калбаа-биле организастап, бүдүрүлге планнарын шаг үргүлчү күүседирин хандырып турарлар. 1950 чылда тудуг трестизинге тудугнуң техниктиг удуртукчузу турган ортумак техник эртемниг эш Трещенко бодунуң хүлээлгезин кызымак, ак-сеткилдиг күүседип, тускай билиин бедидип келгени-биле 1951 чылда тудуг участогунуң начальнигинге ажылдаан, а бо чылдың эгезинден бээр трестиң кол инженериниң хүлээлгезин күүседип турар.

Партияның болгаш чазактың хүн-бүрү дузаламчызының ачызында хоорайның школаларында уругларны өөредир болгаш кижизидер ажылдың шынары экижээн, эртемнерни башкылаарының идей-политиктиг деңнели элээн бедээн. Хоорайда улус чырыдыышкынының шугумунда ажылдап турар интеллигенцияның иштинде 51 башкылар Совет Эвилелиниң орденнери болгаш медальдары-биле, 57 башкылар «Улус чырыдыышкынының шылгаракчызы» деп демдектери-биле шаннаткан. Хоорайның школаларында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Лаврентьева, база Федорова, Лама, Нурсат, Пичугина, Башкирцева, Тешукова болгаш өске-даа башкылар боттарының хүлээлгезин эки күүседип турарлар. Оон ынай медицина, уран-чүүл ажылдакчыларының иштинде Төрээн чуртунуң херээ дээш ак-сеткилдиг болгаш чүткүлдүг ажылдап турар совет интеллигентилер хөй. Чүгле интеллигенцияның иштинден безин 500 ажыг кижи агитаторлар болуп, чурттакчы чоннуң ортузунга агитас-массалыг ажылды чорудуп турар.

Ындыг болза-даа, бир эвес ВКП(б) Кызыл хооркому, оон бюрозу база чамдык эге организациялар бистиң совет интеллигенциявыстың идей-политиктиг билиин, ажылга мергежилин бедидер, оларны ажылга шын шилип алыр болгаш депшидер, хоорайның ажыл-агый, политика, культура амыдыралынга идепкейлиг киришгирер, база оларның ажылынга хүн-бүрү дузалаар ажылдарны ВКП(б) ТК-ның негелдезинге чедир чоруткан болза, бүдүрүлгелерде, тудугда, школаларда, уран-чүүлде, кадык камгалалында болгаш өске-даа организацияларда ам бар болуп турар четпестер оон дыка-ла эвээш болур ужурлуг турган.

Чамдык бүдүрүлгелер, чижээлээрге, туйбу болгаш ыяш заводтары, аъш-чем комбинады бүдүрүлге планнарын шаг үргүлчү күүседпейн турарлар.

Хоорайның школаларының өөредилге-кижизидилгелиг ажылында улуг четпестер бар, 3321 школачыларның иштинден 435 кижи багай демдектиг болуп турар. оларның иштинде 19 комсомолчулар болгаш 197 пионерлер бар. Өөредилге-кижизидилгелиг ажыл ылангыя 1, 4, 7 дугаар школаларда тергиин четпес чоруп турар. Кызылның 1 дугаар школазында (директору эш Манылов) өөреникчилеринин 20 хуузу багай өөренип турар, өөредилгениң чүгле үшкү улдукунда чылдагаан чокка 7378 өөредилге шагы үзүлген. Ол школада партия эге организациязының секретари эш Капустин башкыларның ортузунга полит-кижизидилге ажылын кошкак чорудуп турар. Областың болгаш хоорайның улус өөредилгезиниң килдистери школалар ажылының иштинче ханылап кирбес болгаш боттуг дузаларны ыракта четпес көргүзүп турар.

ВКП(б) хооркому школаларда болгаш ортумак өөредилге черлеринде партия организацияларын быжыглап, оларны дамчыштыр интеллигенцияның (башкыларының) ортузунга партийжи-политиктиг ажылды кошкак чорудуп турарындан хоорайда улус өөредилгезиниң системазында улуг четпестер бар.

Медицина ажылдакчыларының ортузунда политиктиг болгаш кижизидилге ажылдары кошкак тургустунган, оон уламындан эмчилер болгаш сестраларның иштинде күш-ажылдың болгаш хөй-ниитиниң сагылга-чурумун үрээр, ажылга харыысалга чок чоруктар бар болуп турар. Кадык камгалалының ажылын экижидер дугайында хооркомбодунуң үндүрүп турган шиитпирлерин херек кырынга боттандырар, күүселдезин хынаар талазыбиле кончуг четпес хемчег ап турганын демдеглээри чугула. Ынчангаш, хоорайда кадык камгалалының ажылы чогуур негелдеге чедир экижип шыдавайн турар.

Хоорайның интеллигенциязындан элээн хөй кижилер уран-чүүл талазында ажылдап турар. Оларның ажылында четпестер база эвээш эвес. Национал театрның көргүзүп турар шиилериниң болгаш концерттериниң идей-политиктиг деңнели, уран-мергежили ам-даа куду. Театр колдуунда мурнуку үелериниң шиилерин көргүзүп турар, а амгы үеде совет улустуң коммунизмниң тиилелгези дээш маадырлыг күш-ажылчы чедиишкиннериниң шиилерин көргүспейн турар. Политиктиг билиин болгаш уран-мергежилин бедидериниң улуу, харын ажылга харыысалгалыг эвес, күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр чоруктар театр коллективинде бар. Бо четпестерни узуткаар дугайында театрда партия организациязы кончуг кошкак ажылдап турар. Уран-чүүл шугумунда ажылдап турар интеллигент кадрлар: артистер, чурукчулар ортузунга хооркомнуң чорудуп турар политиктиг болгаш организастыг ажылы дыка четпес.

ВКП(б) хооркому чогаалчылар бөлүү-биле мырыңай ажыл чоруттайн келген. Эш Токаның «Араттың сөзү» деп чогаалы үнгенден бээр областың чогаалчыларындан чамдык шүлүктерден аңгыда бир-даа кижи хорам чогаал тургуспаан. Бистиң чогаалчыларывыс ам үеде Тывада болуп турар социалистиг чаартылганың, ылангыя колхоз тургузуушкунунуң дугайын эвээш бижип турар.

Бүдүрүлге, кадык камгалалы, улус өөредилгези болгаш өске-даа черлерге национал кадрлар белеткеп, оларны кижизидер ажылды хоорком болгаш партияның чамдык эге организациялары багай чорудуп турар. ВКП(б) хооркому совет интеллигенцияның ортузунга партийжи-политиктиг болгаш кижизидилге ажылдарын четпес чорудуп турарындан Бадра, Козлов, Кондратьев, Грязнов болгаш өске-даа чамдык совет интеллигент кадрлар боттарының албан хүлээлгезинге ээ-харыысалга чок, партияның болгаш күрүненің сагылга-чурумун үрээр чоруктарны кылып турар.

Эш Степанов бодунуң илеткелиниң төнчүзүнде совет интеллигенцияның ортузунга чорудар партийжи-политиктиг болгаш организастыг ажылдарны тодаргай чугаалаан.

Национал театрда партия эге организациязы интеллигент кадрларның политиктиг билиин болгаш уран-мергежилин бедидер дугайында кончуг четпес ажылдап турарындан театр коллективиниң көргүзүп турар шиилериниң, концерттериниң шынары куду. чамдык артистерде күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр, арагалаар үүлдер бар болуп турар деп партия эге организациязының секретари эш **Москатулин** бодунуң саналыга миннип чугаалаан.

Хооркомнуң кежигүнү эш **Серекей** саналынга ВКП(б) хооркому эмнелге коллективинде партия эге организациязының ажылын четпес удуртуп, эмчилериниң болгаш сестраларның иштинден элээн хөй кижилер кайда-даа өөренмейн турда, чогуур хемчег албайн келген. Хоорайның медицина ажылдакчыларының ай санында чорудуп турар эртем конференцияларының шынары куду, а хоорком ол конференцияларны бедик идей-политиктиг деңнелге эрттирер талазы-биле эмчилер катыжыышкынынга дузалавайн турар. Оон ынай хооркомнуң чанында марксизм-ленинизмниң кежээки университедин, база партия школазын дооскан чамдык медицина ажылдакчыларын хооркомнуң кандыг-даа полит-массалыг ажылдарга хаара тутпайн турар деп шүгүмчүлээн.

Бүдүрүлгеде ажылдап турар интеллигент кадрларның билиин бедидериниң ужур-дузазын болгаш бүдүрүлгелерге национал кадрларны белеткеп өөредирин эш **Маадыр-оол** саналынга чугаалаан.

Облонода партия эге организациязының секретари эш **Курченконуң** саналынга чугаалааны болза, ВКП(б) хооркому интеллигенция ортузунга партияның политик-кижизидилгелиг ажылын четпес чорудуп турар. Эш Степанов бодунуң илеткелинге интеллигенция-биле ажылда хөй четпестерни чугаалады, ынчаарга хоорком бо четпестерни пленум болурунуң мурнуу чарыында илередип алган боордан аңгыда, а чогум ындыг четпестерни шаг үргүлчү илередип, оларны узуткаары-биле эге организацияларга четпес дузалажып турар.

Пленумга оон ынай санал берген эштер **Манылов, Фатеев, Киселёв, Кузнецов, Куренёв** олар хоорайның партия организациязының ажыл-чорудулгазының чугула кезээ болур интеллигенция ортузунга ажылды ВКП(б) хооркому, оон бюрозу кончуг четпес удуртуп, бо талазы-биле партия эге организацияларынга эвээш дузалажып турарын болгаш партияның чамдык эге организацияларының талазындан ажыл чоруттайн турарын илередип шүгүмчүлевишаан, моон соңгаар совет интеллигенция-биле ажылды экижидер хемчегларни чугаалаан.

Бо айтырыгның талазы-биле пленум делгеренгей шиитпирни хүлээп аглан.

Танды районда «Кызыл партизан» колхозтуң хаван ажаакчызы Федосья Федоровна Николаеваның ады ниити районда билдингир. Ол бодунуң ажылга кызымак чоруу-биле 9 төрүүр хавандан 22 хаван оолдарын пландан ажыр ап, эң эки көргүзүгүү чедип алган. Оон адын районнуң хүндүлел самбызында киирген.

Чурукта Ф. Николаева.

Чуруу **А. Ермолаевтин**.

Дуржулгалыг чылгычы

Чөөн-Хемчик районнуң Сталин аттыг колхозунуң чылгычызы Иргит Кечил-оол кажан аът мунуп билир апаргандан бээр адазы-биле кады Бора-Хөлдүң ховуларынга болгаш шыктарынга чылгы күзетежип өзүп келген. Чылгы малды ажаап өстүрериниң арга дуржулгазынга оон бээр-ле өөренип турган болгаш чылгы малга кончуг ынак апарган.

Тыва Арат Республиканың үезинде Хайракан сумуга турган МЧАЭ-ниң кежигүнүнге Кечил-оол кирген дораан-на чылгычы болур берген. Эң баштай хүлээп алган 40 чылгы малын 10 чыл иштинде чидириг чок ажаап келгеш, 180 баш чедирген.

Сөөлгү чылдарда Тывага колхоз тургузуушкуну калбарып эгелээнибиле чергелештир ук МЧАЭ-ниң кежигүннери Сталин аттыг колхозту организастап алганнар. Дуржулгалыг чылгычы оон бээр колхозтуң чылгычызы болуп турар. Ам бо хүнде Кечил-оолдуң ажаалгазында чылгының саны 380 четкен. Колхозчу мал ажылы дээш эрес кызымак чылгычының күш-ажылын колхоз баштаар чери үнелеп көрүп, каш удаа өртектиг үүлдер-биле шаннаан.

1951 чылда ажылдаан трудоденьеринге 1704 килограмм тараа болгаш 1700 рубль ап турар. Колхозчу чылгы ажылы дээш улам эрестиг ажылдап, төрүтүнген кулун бүрүзүн менди доруктуруп алыр сорулганы эш Кечил-оол бажыы-биле сагып турар.

С. ТОЙБУ.

Профэвилел райкомунуң ажылы

Профэвилелиниң үстүкү органнарының шиитпирлерин дорт чорудар болгаш ону күүседир, массабиле харылзааны быжыглап, оларны бүдүрүлгениң болгаш хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг киржиринче хаара тудуп турар кол чер болур профэвилелиниң кудуку организациялары — райкомнар, черчерде комитеттер болгаш профес бөлүктериниң мурнунда харыысалгалыг сорулга туруп турар. Ол болза, массаны улус ажыл-агыйын, бистиң Төрээн чуртувустуң культуразын улам көдүреринче организастаары болур.

Профэвилелинин Улуг-Хем райкому ол сорулганы күүседиринин талазы-биле бодунуң ажылын сөөлгү үеде элээн экижиткен. Ону чедип алырда болза, райкомнуң бүгү кежигүннерин хөй ниитиниң хүлээлгелерин күүседиринче, райкомда профэвилелиниң комиссиязының ажылчорудулгазын экижидип, райком бодунуң удуртулгазын кудуку организацияларга чоокшуладып, ол организацияларны оперативтиг болгаш тодаргай удуртуп турган чедип алган.

Райком бодунуң хуралын бир айда ийи удаа кылып, олче профэвилелиниң активин хаара тудуп, анаа киириштирип турар. Райкомнуң хуралынга бүдүрүлгениң болгаш амыдыралдың талазы-биле чугула айтырыгларны, кадрларны политик болгаш техник талазыбиле кижизидериниң айтырыгларын чугаалажып турар. Чижээ, садыг черлериниң, ниитиниң чемненилгезиниң, бүдүрүлгезиниң дугайында организацияларда социалистиг чарышты чорудуп турарының практиказының дугайында, партия чырыдыышкыннарында өөренип турар профэвилелиниң кежигүннериниң өөредилгезиниң дугайында, профбөлүктериниң, чер-черде комитеттериниң организастыг ажылдарының дугайын райкомнуң хуралынга чугаалашкан. Бо айтырыгларны чугаалажып турар үеде чер-черде комитеттериниң болгаш бөлүктериниң даргаларын чалап, хуралга олурушкан. Ол чорук болза, бир организацияның ажылының эки талазын өскелер чижекке алырынга болгаш четпестерни узуткаарынче улуг идигни берип турар.

Райкомнуң хуралының шиитпириниң күүселдези дээш ажыл бедик деңнелде тургустунган. Оон ужурунда шиитпир бүрүзү чогуур үезинде күүсетинип турар. Моон мурнунда Шагаан-Арыгда садыгларның, хлеб быжырар черниң ажылы четпес турган. Ол ажылдың дугайында райпо даргазының илеткелин райкомнуң хуралынга дыннааш, ажылды экижидер дугайында тодаргай шиитпирни үндүрген. Ол шиитпирни амыдырал кырынга күүсеткениниң ужурундан ол черлериниң ажылы дүргени-биле экижээн.

Профэвилелиниң үстүкү органнарының шиитпирин кудуку организацияларга дүргеп чедирип, ону боттандырары-биле ол черлерге дузаны көргүзүп турар. Профэвилелиниң райкомунуң кежигүннери эштер Арбузов болгаш Толчунмаа, ол ышкаш тус-тус черлерде профэвилелиниң организацияларының даргалары шиитпирлерни күүседиринин болгаш өске-даа ажылдарны чорудар талазы-биле райкомнуң бүзүреллиг дузалакчылары болуп турар.

Профэвилелиниң райкому социалистиг чарышче болгаш бүдүрүлгениң төвүлел хуралынче улуг кичээнгейни салып, ону удуртуп экижиткен. Ынчангаш организациялар бүрүзүнде социалистиг чарыштың түннелдерин чогуур үезинде үндүрүп турарын, чаржып турларының алган хүлээлгезин канчаар күүседип турарын контрольдап турар.

Профэвилелиниң райкому, оон даргазы эш Некрасов эвилелдин ажылын эки чорутканының бир барымдаазы болза, профэвилелиниң кежигүннериниң, профэвилелиниң кудуку организацияларының санының өскени болур. Бо чылын районда профэвилелиниң 10 комитеттери болгаш 41 бөлүктери бар. Ол болза, эрткен чылдың эгезинде турганындан ийи катап хөй. Ам ажылдап турар ажылчын, албан хаакчыттарның 95 ажыг хуузу профэвилелиниң кежигүннери болуп турар. Ам бо үеде райком районда ажылдап турар кижи бүрүзүн кежигүнге киирип алыры-биле танылга ажылын чорудуп турар.

Профэвилелиниң кежигүн бүрүзүнүң тадывырны чогуур үезинде төлээр чоруун чедип алган болгаш ынчангаш кежигүн тадывырының талазы-биле планны чогуур үезинде күүседип турар.

Профэвилелиниң райкому чедип алган чедиишкиннериге доктаавайн, харын бодун долгандыр профэвилелиниң активин улам сырый эвилелдеп, ажылды үргүлчү бедик деңнелге тургузар дээш демиселди чорудуп турар.

В. МОРОЗОВ.

Колхозта бижик өөредилгези

Эрзин районнуң «Сталинчы орук» колхозунда 5 черде бижик өөредилгезиниң бөлүмнери ажылдап турар, ол бөлүмнерде 62 колхозчулар өөренип турарлар.

Колхозта бижик өөредилгезинда партия эге организациязының секретари эш Седип эки удуртуп турар.

Бөлүмнериниң киржикчилери кончуг сонуургалдыы-биле өөренип турар. Эш Севилбааның башкылап турар бөлүмүнде эштер Санапай, Көк-кыс, Даваа болгаш өскелер-даа өөредилге чылының эгезинде номчуп, бижип билбес турган, ам хостуу-биле номчуп, бижип турар апарганнар.

Н. ОЧУР-ООЛ.

Бедик дүжүт алырының үндезиннери

Бо чылын колхозтуң ховуларындан байлактыг дүжүттү өстүрүп алыр сорулга-биле Бии-Хем районнуң улгатыр катышкан Кочетов аттыг көдээ ажыл-агый артели часкы ажылдарга бүгү талазы-биле белеткелдерни чедиишкинниг чоруткан.

Колхозтуң тарылга шөлү эрткен чылга бодаарга бо чылын дыка өскен. 1952 көдээ ажыл-агый чылын улуг чедиишкиннерлиг эрттирери-биле артельдиң кежигүннери бедиткен социалистиг хүлээлгени алганнар: 300 га шөлдүң га бүрүзүнден 150 пуд дүжүттү, арткан шөлдерден 100 пудтан эвээш эвес дүжүттү алыр. Колхоз бо чылын тараа культураларын 1535 ганы, техниктиг болгаш ногаа культураларын 131 ганы тарыыр планныг. Часкы тарылганы 10 ажыл хүннеринде доозар деп колхозчулар хүлээлге алганнар.

Ол улуг сорулгаларны боттандырарынга колхозчулар хамыктың мурнунда тараа культураларының үрезиннерин белеткээринден эгелээн. Үрезиннерни ийи удаа арыглаан болгаш сөөлгү арыглаашкынын электри күжү-биле ажылдаар «ОС—1» деп тараа арыглаар машина-биле чоруткан. Ынчангаш бүгү үрезиннер бирги болгаш ийиги тарылга контициязынга четкен. Чазын тарыыр 100 га кызыл-тасты яровизастатынган үрезин-биле тарыыр деп турар. Байлак дүжүттү өстүрүп алырының чугула үндезини хөрзүн чемнижидилгезинче колхоз улуг кичээнгейни салган. Тарылга шөлдеринге 230 тонна өдекти, 15 центнер хүлдү, 4 центнер күш өдээн төккен. Ол ышкаш 150 га черде хар токтаадыышкынын чоруткан.

Бо чылдың часкы тарылгазын чогуур өйүнде болгаш эки шынарлыг эрттиреринин үндезиннинге колхозта эрткен чылын чарып белеткээн 1410 га чер бар болуп турар. Кол культура болур кызыл-тастың тарылгазын күзүн чарган эки шынарлыг чер черлерге тарыырын планнап турар.

Колхозтуң баштаар чери (даргазы эш Полев) часкы тарылга үезинде колхозтуң ниити бүдүрүлге планын тургускаш, колхозчуларның ниити хуралынга бадылаан. Колхоз чепсек-херекселдиң септелгезин апрельдиң эгезинде дооскан. Ол ажылга колхоз дарганы эш Кызылдаа онза күженишкин-биле ажылдаан.

Колхозтуң баштаар чери часкы тарылга үезинде күш-ажылды организастаарын тодаргайы-биле плашнаан. Бо чылын колхозтуң шөлдеринге Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Маады Барыңмаанын болгаш дуржулгалыг тараажы эш И. Осиповтуң удуртулгазы-биле ажылдаар ховунуң ийи бригадаларынга 77 колхозчулар турар. Бии-Хем МТС-тин дуржулгалыг механизаторлары — бригадирлер Трапицын биле Зуевтиң удуртулгазы-биле тракторнуң ийи бригадаларынга 49 колхозчулар ажылдаарлар. Часкы хову ажылдарының үезинде колхозтуң тараажылары-биле механизаторларның арызынга күш-ажылчы быжыг харылзааны организастаар чорух тарылганы хуусаазының бетинде болгаш эки шынарлыг эрттиреринге дузалаар деп чүвени эрткен практикалар көргүскен.

Хову ажылынга трактор бригадаларының ажылын саат чок чорударын барымдалааш, оларның ажылдарын хандырарынга эрткен чылын ажылдап турган эки дуржулгалыг колхозчуларны тургузарын колхозтуң баштаар чери шиитпирлээн. Трактор бригадаларынга 14 трактористер, 14 прицепщиктер, 6 сөөртүкчүлер, 2 учётчуктар ажылдаар. Колхозчулар ол үелерде кым кая ажылдаарын амдыгааштан билирлер. Часкы тарылганың үезинде хову ажылдарынга шак графигин ажыглаарын шиитпирлеп турар. Хереженнерни күш-ажылга бүрүн киириштирер сорулга-биле уруглар яслизин организастап турар. Часкы үелерде бригадаларның звеноларының, тус-тус тараажыларның механизаторларның ортузунга социалистиг чарышты организастап чорудар.

Колхозтуң баштаар чери ховунуң ийи бригадаларынга тарыыр черлерни, чажар үрезиннерни, колхозчуларны, ажыл аъттарын, чепсек-херекселдерни хуваап берген болгаш ол бригадалар боттарының тускай планнарын база-ла чогаатканнар. Бригадаларның хову-турлагларының белеткелдерин чорудуп турар. Ооораш-Хову деп черде № 2 бригаданың турлаанда эки шынарлыг ниити чурталга бажының, амбарны, серини тудуп турар. Колхозтуң баштаар чери ол турлагны бо чылын механизастаарын шиитпирлээн. Колхоз тарылгага ажылдаар 92 аъттарны дыштандырып белеткээн.

Колхозта партия организациязы (секретари эш Шиплин) часкы тарылга үезинде тараажыларның болгаш механизаторларның ортузунга агитас-массалыг ажылдарны чорударының планын чогааткан. Хову бригадаларынга партияның ийи бөлүктерин тургускан. Олар эрткен чылдың хову ажылдарынга канчаардаа аажок улуг ажылдарны кылганнар. Бо чылын оон-даа артык ажылдаарын шиитпирлээннер. Бригадаларга 12 коммунистер ажылдаарын планнаан. Коммунистерни часкы тарылганың эң харыысалгалыг участоктарынга ажылдадыр деп турар. Чижээ, коммунист Өпейлен тараа чаштырыкчызынга, Ф. Савгир аьт ажаакчызызынга, Долгар-оол учётчикка, Дондупай кывар-чааг материалдар сөөртүрүнге, Севий-оол үрезин сөөртүрүнге ажылдаар болгаш өске-даа. Хову бригадаларынга хана солуннар, дайынчы хуудустар, көргүзүг самбыралары болгаш өскедаа чүүлдерни организастаар.

Ынчангаш Кочетов аттыг колхоз часкы тарылганы кыска хуусаада шынарлыг эрттирип, байлактыг дүжүттү чедип ап шыдаар.

М. КАВАА-САРЫГ.

Партия өөредилгезин үзүп болбас

Коммунистериниң болгаш партия кежигүнү эвес активтериниң политиктиг өөредилгезинге, оларның политиктиг билииниң деннелин бединдеринге чогуур дузаны партия организациязы көргүзер ужурлуг.

Ындыг турбужа, Улуг-Хем районнуң «Кызыл тук» колхозта партия эге организациязы (секретари эш Сундуй) колхозта тургускан И. В. Сталинның биографиязын өөренир бөлүмнүң ажылын сөөлгү үеде багай удуртуп турар. Чүл дээрге, өөредилге чылының баштайгы чартыында бөлүмнүң өөредилгези эки чоруп турган. Сөөлгү чартык чылдың баштайгы үезинден, тодаргайлаарга январь 1-ден бээр өөредилге шуут чорбастап, ажылы соксаан.

Бөлүмнүң өөредилгезиниң чоруваайн турарының кол чылдагаанын «пропагандист чок» дээр чылдагаан-биле партия эге организациязының секретари эш Сундуй тайылбырлап турар. Мурнунда пропагандист турган эш Василь январь айдала Кызылче семинарга өөренип чоруткаш ол хевээр келбейн, өске ажылче чоруткан болуп турар. ВКП(б) райкому болгаш партия эге организациязы өске пропагандистбиле хандырып бербээн. Пропагандист ам-даа чок, кичээлдер үстүп-ле турар.

Бөлүмнүң дыннакчылары өөредилгени улуу-биле сонуургап, пропагандист кажан келирин четикпейн манап, бо дугайында айтырыгны эге организациядан эгелээш ВКП(б) райкомунга чедир каш удаа тургузуп келген дыннакчыларның негелдезин эге организация-даа, ВКП(б) райкому-даа амга чедир хандырып бербээн.

«Кызыл тук» колхозтуң төвү районун төвүнден ырак эвесте 6—7 километр черде туруп турар. Бир эвес ВКП(б) райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи дыннакчыларның негелдезин ёзугаар бөлүмнүң өөредилгезин үнелеп көрген болза, партия райкомундан-даа шыырак пропагандист-биле хандырар бүгү арга бар. Партия райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи (эргелекчизи эш Тойлуг-оол) бодунуң кожазы, думчуулуң адаанда колхозта партияның өөредилгези чоруваайн турда база-ла сатыш амыр оон-биле эптежип олурарын кижи кайгаар чүве.

Ынчангаш бөлүмнүң ажылын дораан шынаржыдып, шыырак билиглиг пропагандист-биле хандырар хемчегни ВКП(б) Улуг-Хем райкому дарый алза чогуур.

С. ЧАНЗАН.

Ясли тудуунда

Чөөн-Хемчик районнуң Чадаанада «Искра» көдээ ажыл-агый артелиниң баштаар черинин хуралы чоокта чаа колхозка уруглар яслизи тудуп алыр дугайында чугула айтырыгны чугаалашкан. Хуралдың шиитпирин күүседири-биле колхоз баштаар чер тос бызаңчыларны ясли тудуунче киирген. Олар улуг көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турарлар. Бызанчылар яслиниң тулуун элээн туда бергеннер. Тудугну апрельде доозар дээш олар аразында социалистиг чарыштыг ажылдап турарлар.

Колхозта партия организациязының секретари эш Төгүс бызаңчыларның ортузунга танылыгга ажылын үргүлчү кээп кылып берип турар.

Бызанчыларның аразында эштер Дөмүр-оол, Намбар-оол, Чыргал-оол олар хүнде нормазын 110 — 200 хуу күүседип турарлар.

П. ПИРЛЕЙ.

—⊙—

Электри станциязын тудуп турар

«УТКА-ның 25 чыл ою» совхозта улуг күштүг чаа электри станциязы туттунуп турар. Ында совхозтуң эң дээре бызаңчылары, өске-даа тудуг ажылчыннары болгаш техниктиг ажылдакчылар ажылдап турарлар.

Тудугжулар электри станциязын май бирге белек кылдыр доозуп алыр дээш улуг көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турарлар. Оларның аразында эштер Ильин, Ойдуп, Якименко, Клушко олар эки ажылдап, нормазын ыракта ажыр күүседип турарлар.

Ол электри станциязы совхозка дыка улуг ужур-дузалыг. Электри күжү-биле дыка хөй ажылдарны бүдүрер. Ылаңгыя хөй күш үнер ажылдарны механизастаарынга улуг дузалыг. Ыяш дилер пилорама, далган дээрбези болгаш оон-даа өске мастерская черлери электри күжү-биле хөделип ажылдай бээр болгаш дыка хөй ажылчы холдарны хостааш, оларны өске ажылдарче киирер арганы бээр.

В. БҮДҮГЕ.

—⊙—

Колхозчу малчылар

САМАГАЛДАЙ. (Телефон-биле). Тес-Хем районнуң Чыргалаңдыда Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң ниитилештирген малы кидин-не төрүп эгелээн. Малдың чаш оолдарын камгалап доруктурар талазы-биле колхозчу малчыннар кызымак ажылдап турарлар.

Ылаңгыя хойжулар Суван, Эренчин, Бармит, Дижит-оол, инек ажаакчызы Чолдак, чылгычылар Чогуу, Балдан болгаш өске-даа малчыннар малдың чаш оолдарын чидириг чокка ажаап алгаш эки доруктуруп турар.

С. ПАВУ.

Редакцияга ЧАГААЛАР

Бисте солун тарадылгазы багай

Өвүр районнуң Дус-Даг суму Совединиң почтачызы Маадыр-оол бодунуң хүлээлгелиг ажылын ак-сеткилдиг эвес күүседип, чоннуң чагыткан солуннарын эзелеринге өй-шаанда чедирип бербейн турар. Чижээлээрге, 1951 чылдың сентябрь айдан эгелээш, чылдың төнчүзүнге чедир Чалаатыга солун чүгле 3 катап келген.

1952 чылда байдал база-ла эки-живээн болгаш харын оон дорайтаан. Чыл эгезинден бээр февраль 20-ге чедир почтачы Чалаатыга чүгле чаңгыс катап келгеш, ол келирде үнгенден бээр 2—3 айлар эрткен болгаш четче эвес санныг солуннарны эккелген.

Эш Маадыр-оолдуң бодунуң хүлээлгелиг ажылын харыысалга чок көрүп турарының уламындан чоннуң чагыткан солуннары орбак, хирлиг, чагаа бижиктер чазык кээп турар таварылгалар хөй.

Кайы-хамаан чок чорумал кижилерге эш Маадыр-оол «мээң өөмде аптара кырында шарыглыг солуннар бар, ону артынып алгаш барынар» деп турар чоруу болза, чоннуң ортузунга почта харылзааныг херээн анаа бир чүве кылдыр көрүп турарының тодаргай херечизи болур.

Ынчангаш чоннуң чагыткан солунун өй-шаанда чедирбейн, саададып турар Маадыр-оолга чогуур хемчегни көргүзүп, чоннуң «Солун кажанна кээр ирги» деп күзелин хандырып, ол сумунуң почта ажылын шынаржыдары хамаарышкан организациялардан негетинип турар.

К. ДЫРТЫЙ-ООЛ.

Ажыглалга кажан киирерил?

Улуг-Хем районнуң Ийи-Тал сумузунда Димитров аттыг колхозта бир чүк машиназа бар. Ол машина 1951 чылдың эгезинден ам бо хүннерге чедир чыл ажыг үениң дургузунда ёзулуг ажыглалга кирбейн келген. Сөөлгү үеде чолаачы эш Чарык-Карак ук машинаны колхоз даргазының оралакчызы Ийманың бажыңының эжиинде тургузуп каапкан, чогум үрелген, үрелбээни билдинмес турар. Ам Чарык-Каракты дыңнаарга, машиназын кымга-даа хүлээдип бербээн болгаш харын боду «Кызыл тук» колхозта машина хүлээп алган ажылдап турар сураглыг болу берген.

Ол машина 1951 чылда колхозка орулга киирерден туржук, харын каш удаа септелге кылганына хөй каража үндүрген. Эрткен чылын дужүт ажаалгазының үезинде колхоз тырттар күш талазы-биле бергедеп турган, тудуг материалын сөөртүп күш четпээнинден тудуг планы күүсетинмээн. Ындыг болуп турдала ниитиниң хөренгизи-биле садып алган улуг күштүг машинаның ажыглал чок турары черле кайгамчык чүве.

Ам 1952 чылда тудугга хереглээр дыка хөй ыяш черде чытпышаан, а колхоз төвүнде чаңгыс-даа чудук сөөртүнмээн. Колхозка улуг ажык орулга киирер ужурлуг чүк машиназын шимчедип чорудар дугайында колхозчуларның негелдезин колхоз даргазы эш Сынаа дарый боттандырар болза чогуур.

С. ДАВАА.

Дарый хемчег алыры негетинип турар

Сүт-Хөл районда Жданов аттыг колхоз ниитиниң мал ажылынга ак-сеткилдиг ажылдаар болгаш ол ажылга сонуургалдыг колхозчуларны тургузар дугайында сагыш салбайн турарындан чамдык малчыннар ниитиниң малынга когаралды таварыштырып турар.

Эрткен күзүн О. Дас-оол 64 шарыны, Очур-оол 58 санныг улуг, бичe инек малды Хөлчүктүг бажынга кыштадыры-биле ап үнгеннер. Ээ-харыысалга чок ажылдаанының түннелинде Дас-оол 2 шарыны, Очур-оол 5 молдурганы бөрүге чидирткен.

Ниитиниң 7 санныг бода малын когаралга таварыштырган харыысалга чок кижилерни колхоз баштаар черден дарый хемчег алыр болгаш моон соңгаар колхозчу мал ажылынга ындыг кижилерни тургуспас болза чогуур.

М. КӨК-ООЛ.

„ШЫННЫҢ" МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„Райпо даргазының четпес ажылы"

1952 чылдың январының 26-да үнген № 17 «Шын» солунда парлатынган «Райпо даргазының четпес ажылы» деп эгелиг үүлге Сүт-Хөл райпонуң баштаар черинин, ооң даргазы эш Каваалайның хереглекчилериниң негелдезин хандырбайн багай ажылдап турганын бижээн. Ону хынап көөрге фактылары шын болганын барымдалааш райпо баштаар черинин даргазы эш Каваалайны ажылындан дүжүрген деп Сүт-Хөл район Совединиң күүскомунуң даргазының оралакчызы эш Михайлов «Шын» солуннуң редакциязынга дыңнаткан.

Москвада Делегейниң экономика чөвүлел хуралы

Апрель 8-те Делегейниң экономика чөвүлел хуралының секцияларының ажылы үргүлчүлевишаан турган.

Делегейниң садыын сайзырадырының секциязынга: экономист **Мухамер Спахуи** (Албания), «Харун Сэнс» фирманың төлээлекчизи **М. Харун** (Пакистан), «Центротокс» фирманың чингине директору **Ф. Адамек** (Чехословакия), даштыкы садыгның эртем-шинчилелдиң коньюнктурлуг институдунуң директору **Н. В. Орлов** (ССРЭ), экономика шинчилелдериниң пакистан чөвүлелиниң президентизи **К. М. Фариц**, садыг палатазының даргазы **Сухьяр Теджасукмана** (Индонезия) олар чүве чугаалааннар.

— Садыг деңневириниң шуут-ла каржып турары, алдын акша-хөренгиниң курлавырының төнгенп, дыка хөй капиталистиг чурттарда акша кризизинин улам берге байдалда киргени болза, бүгү чурттарның аразында садыг харылзаазының үрелиишкининиң колдуг чылдагаанналарының бирээзи ол болур— деп **Н.В. Орлов** бодунуң саналынга айыткан.

Капиталистиг чурттарга дайын соонда тургустунуп келген экономика талазы-биле бергелерни долларжы дузаламчы узуткап-даа шыдаваан. Ынчангаш ол бергелер болза, ол хевээр болуп турар болгаш харын-даа элээн хөй чурттарда улам чидигленип турар деп чүве төвүлел хуралдың киржикчилериниң чугаалап турарындан тодаргай-дыр.

ССРЭ, Кыдат Улус Республика, Польша, Чехословакия, Венгрия, Румыния, Болгария, Албания, Моол Арат Республика, Кореяның Улус-Демократтыг Республиказы, а ол ышкаш Германияның Демократтыг Республиказы дээн ышкаш чурттарның аразында экономика талазыбиле бот-боттарының аразында харылзаазы болза, оон шуут өске болуп турар. Ол чурттарның экономикалыг харылзаазы 1948 чылдан 1950 чылга чедир ийиден ажыг катап өскен болуп турар—деп ол чугаалаан.

Экономика талазы-биле чогуур негелдениң дем-катыжыышкының чорудуп тургаш, делегей садыын херек кырынга калбарттыр чорук болза, амгы үеде дыка хөй чурттарның таваржып турары экономиканың бергедээшкиннерин узуткаарынга болгаш кижилерниң амыдыралын экижидеринге, күрүнелер аразының харылзааларын быжыглаарынга улуг ужур-дузалыг болур—деп Орлов саналын төндүрерде чугаалаан.

Социал айтырыгларын шиитпирлээриниң делегей дем-катыжыышкының талазы-биле секцияга санал бергеннер—делегей садыының кызырлыышкыны болгаш дайынга белеткелди чорудуп турар чорук болза, экономикага хоралыг саңдарын чедирер болгаш дыка хөй чурттарның улус массаларының амыдыралының байдалын улам баксырадып турар—деп демдеглээннер. Ажыл чокталыышкынның, аш-чуттуң болгаш оон-даа өске бергедээшкиннериниң айтырыгларын үзе шиитпирлээринге улуг рольду ойнаар чурттарның аразынга садыг харылзааларын эп-найырал ёзузу-биле калбарттырынче улустарның чүктүп турарын олар чугааланнар.

— Улустуң амыдыралын экижидериниң бир чугула чепсээ болур ССРЭ-ниң болгаш өске-даа чурттарның аразынга экономикалыг болгаш садыг харылзаазын калбарттырының политиказын, тайбын ёзу-биле харылзажырының политиказын совет профэвилелдери бүрүнү-биле деткип турар—деп ВЦСПС-тин даргазы **В. В. Кузнецов** бодунуң саналынга чугаалаан.

Делегейниң экономика харылзааларын катап тургузуп, улуу-биле калбартыр чорук ажыл чок чорукту эвээжедиринге болгаш миллионмиллион кижилерниң берге амыдыралын экижидеринге эвээш эвес деткимчени чедирер. ССРЭ-ниң садыг палатазының даргазы Нестеровтуң чугаалап турганы — чүгле совет чагыгларны күүседир чорук безин үш-ле чылдарның дургузунда эвээш-ле дизе бүдүн чартык ийи миллион кижиге ажылды берип шыдаар. Оларның өг-бүлелери-биле кады санаар болза, амыдырап болурунуң чепсээ-биле 6 миллион кижини хандырып болур-дур.

Чепсекти эндере кылып үндүрерин болгаш дайын белеткелинге чарыгдалдарны кызырарының дугайында чөвүлел хуралдың киржикчилериниң сүмелериниң талазыбиле чугаалап тургаш, Кузнецов ол саналдарны совет профэвилелдерге база-ла деткип турар деп медеглээн.

Делегейниң экономика харылзааларының үстүүшкүнү болза, өжегээр кылган шаптыктаашкыннарның түннели болган. Ол чорукту узуткаар талазы-биле профэвилелдериниң организациялары дыка ажыктыг түүлдерни кылып шыдаар. Ындыг турбуже чамдык чурттарның профэвилелдериниң удуртукчулары экономика талазы-биле чурттарның дем-катыжыышкының үзериниң политиказын камгалап, Делегейниң экономика чөвүлел хуралынга киржиринден ойталааннар.

Делегейниң дем-катыжыышкының талазы-биле КНО-нуң, эң ылаңгыя ооң Экономика болгаш Социал чөвүлелдериниң ролюнуң дугайында айтырыгны ВЦСПС-тин даргазы бодунуң саналының сөөлгү үезинде онзалап чугаалаан. Оон чугаалааны: Шынында ап көөрге, Экономика болгаш Социал чөвүлели болза, улустарның амыдыралын экижидериниң оруун тывар дээш боттуг ажылды чорутпайн турар. Бир эвес ол чөвүлел бо чөвүлел хуралдың киржикчилериниң санал-сүмелерин шыңгыы кичээнгейлиг көрүп турган бодунуң талазындан чүүл-бүрү чурттарның аразынга экономикалыг дем-катыжыышкының катап тургузуп, калбарттырының болгаш улустарның амыдырал деннелин бедидериниң хемчеглерин алыр болза, улуг ужур-дузалыг болур ийик.

Оон чуртунда эң-не чугула айтырыг болза, ажыл чокталыышкын дугайы дээрзиниң дугайын **Руджяро Амадуцци** (Италия) бодунуң саналынга чугаалаан.

Совет Эвилелиниң болгаш улус демократиязының чурттарының садыг харылзаазын сайзырадырынче угланган сүмелерин Италияның удуртукчу ажылдакчылары хүлээп алыр дээрзинге идегеп турарын ол илереткен.

Америк профэвилелиниң деятели **Артур Дейч** АКШ-та ажыл чок кижилерниң санының өзүп турарының дугайында чугаалаан.

Хожудангай чурттарның айтырыының талазы-биле секцияга деп эргелиг болгаш бот-боттарынга ажыктыг болур чоруктун принциптеринге үндезилетинген делегей садыын сайзырадып тургаш, ол чурттарның экономикалыг депшилгезин дүргедедириниң арганы чугаалажып көөрү үргүлчүлеп турган.

— Ада-чурт үлетпүрүн хөгжүдериниң эргежок чугула болуп турарының дугайында хожудангай сайзыралдыг чурттарның төлээлекчилериниң чугаалап турганынга бистер чөпшээрежип, ону чүүлдүгзүнүп тур бис — деп ССРЭ-ниң садыг палатазының даргазының оралакчызы **Д. Г. Борисенко** чугаалаан.

Чыдып калган хөгжүлделиг чурттарның үлетпүрүнүң, транспортунуң болгаш көдээ ажыл-агыйының эң-не чүүл-бүрү адыларынга негетинип турар машиналарны, чепсекхерекселдерни үндүрер арга совет үлетпүрде бар. Ол чурттарның хереглеп-ле турар бараанналарын совет садыг организациялары садыглаарынга база-ла белен — деп ол бодунуң саналынга чугаалаан.

Чыдып калган хөгжүлделиг чурттар-биле экономика талазы-биле мурнакчы чурттарның аразынга садыглажыышкынны калбарттыының дугайында, садыг талазы-биле ылгай көөр чорукту узуткаарының дугайында болгаш хожудангай чурттарның экономикалыг сайзырылынга деткимчелиг үүл-бүрү ажылдарны чорудар дугайында саналдарның төлевилелдерин ук секцияда кирип турар чөвүлел хуралдың киржикчилери сүмелеп киргеннер.

(СЭТА).

Районо эргелекчилериниң дуржулга солчуушкуннуг конференциязы

Башкыларның билиг мергежилип бедидер институттуң чанынга районнарның, хоорайның улус өөредилге килдистериниң эргелекчилериниң мергежилин бедидериниң курстары болуп эрткен.

Курстарның дыңнакчылары диалектиктиг материализмниң, школаны хынаарының, школаларның болгаш башкыларның ажылының эки дуржулгазын өөренип нептередир, база ол ышкаш эге, чеди чыл болгаш ортумак школаларның программаларын, өөредилге номнарын анализтеп көөр талазы-биле лекцияларны дыңнап эрткеннер.

Оон ангыда, бойдус эртемнеринге хамаарышкан теманың талазы-биле академик О. Ю. Шмидтиң «черниң болгаш планеталарның тывылганының дугайында чаа теория» деп ажылынга хамаарышкан лекцияны база дыңнааннар.

Курстар ажылының төнчүзүнде ажыл дуржулга солужарының конференциязы болуп эрткен. Школалар болгаш башкыларның ажылының эки дуржулгазын өөренип нептередир айтырыгның дугайында Улуг-Хемниң районо эргелекчизи эш Клюшинниң медеглээни болза: «Районда дуржулга солчурунуң методтуг катыжыышкыннарындан Торгалыг бөлүү өскелерден дээре ажылдап турар. Ол бөлүкке хамаарышкан школаларга методтуг хуралдар ээлчег-биле эрттип, оларга школаларның болгаш башкыларның мурнакчы дуржулгазын өөренип көөр болгаш нептередириниң талазы-биле тускай илеткелдерни эвээш эвези-биле организастап келген. Метод солчуушкунунуң ол бөлүүнге ылаңгыя ажык кичээлдерни хөй-биле чорудуп, оларның анализин үндүрер чорукту практикалаарын колдадып келген. Арыг-Үзүү чеди чыл школазының башкызы эш Ложкованың математика талазы-биле кылган ажык кичээли башкыларның кичээнгейин онза хандыкшыткан. Үстүнде школаларның математика башкылары ол кичээлден хөй үнелиг дуржулганы ап, ону боттарының ажылының практиказынга элбээ-биле ажыглап турар.

Баян-Кол чеди чыл школазында методтуг ажылдың эки тургустунганының ачызында ол школаның өөредилге кижизидилгелиг ажылының деннели эң-не бедик болуп турар. Ол школаның ажылының мурнакчы дуржулгазын район башкыларының август чөвүлел хуралынга көргүзер сорулга-биле ону районуң педкабинеди ам ханызы-биле шинчилеп өөренип турар. Ол школаның орус дыл башкызы эш Насованың ажылының дуржулгазы онза байлак материалды биске берип турар. Чүл дээрге, дыл дугайында Сталинчы өөредигни ол билдилиг-биле ажыглавышаан, өөредилгеге долу чедиишкинни берип турар.

Шагаан-Арыг сумузунда тыва чеди чыл школазы төрелдер-биле харылзааны эки боттандырып турар. Ында төрелдериниң хуралдарын доктаамал чорудуп, аңаа педаготтуг пропаганданы калбартып, чыылганнарга өөреникчилериниң бот-тывынгыр уран-чүүлдер көргүзүүн база чедиишкинниг организастап турар.

Шагаан-Арыг хоорайдан ырак суур, сумуларда болгаш колхозтарда чурттап турар төрелдерни школа ажылынга киириштирер сорулга-биле Шагаан-Арыг тыва ортумак школазы көдээже хаактыг үнүүшкүннерни организастап, аңаа баргаш, төрелдериниң ортузунга беседаларны чорудуп, лекция, илеткелдерни номчуп, бот-тывынгыр уран-чүүлдериниң көргүзүглерин организастап келген»—дээн.

Чаа-Хөлдүң районо эргелекчизи эш Тары-Сүрүң районнуң Ак-Туруг, Кызыл-Даг школаларында комсомол болгаш пионер организациялары боттарының ажылын ВЛКСМ-ТК-ның чедиги пленумунуң шиитпирин ёзугаар эде тургускан. Комсомолчу, пионержи өөреникчилериниң өөредилгеге харыысалгазы бедип, чедиишкини улгадып, ынчангаш өске масса өөреникчилерни боттарының соо-биле эдертип, өөредилгеге чыдып каар чорукту узуткаары дээш шыңгыы демиселди чорудуп келген.

Бистиң районнуң Кызыл-Даг, Кара-Сугда чеди чыл школаларының чанында методтуг катыжыышкыннар (удуртукчулары эштер Куңгаалай, Кононова) эки ажылдап турар. Ол школаларга башкыларның ажык кичээлдерин үргүлчү чорудуп, оларның долу анализтерин башкыларның ниити хуралдарынга чугаалажып, үнген түннелдерни башкылар боттарының оон ыңайгы ажылынга удуртулга болдурзун дээш тускай кыдырааштарга бижип турар.

Районда педкабинеттиң удуртулгазы-биле бүгү школаларның чанында методтуг булуңнарны тургускан болгаш олар школаларга өөредилге-кижизидилгелиг ажылды, база школадан дашкаар чорудар хемчеглерни экижидер талазы-биле башкыларга элээн дузалап турар—дээн.

Кызыл хоороно эргелекчизи эш Губанова бодунуң саналынга мынчаар демдеглээн: хооркүүскомнуң кежигүннери болгаш депутаттар эштер Скороходов, Зверева, Маадыр-оол олар хоорайның школаларында өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидер талазы-биле эң идепкейлиг киржип, ылаңгыя уругларының сагылга-чуруму багай болгаш өөредилгези четпес төрелдериниң ортузунга тайылбыр ажылын калбартып турган, бүгү-ниитиниң ыяавыла өөредилгезин күүседир талазы-биле хооронога улуг дузаны чедиргеннер—дээн.

Кызылдың көдээ районунуң улус өөредилге килдизинин эргелекчизи эш Тахватулинниң демдеглээни болза: орус дылдың өөредилгези бистиң чамдык школаларда элээн экижип турар. Ылаңгыя Кара-Хаак чеди чыл школазында орус дыл башкызы эш Волосатова ышкаш башкылар уругларны орус дылга өөредирин эш Сталинның дыл эртеминиң дугайында өөредиинге бүрүн холбаштыр чорудуп, башкылаашкынны бедик деннелге эрттирип келгени-биле өөреникчилер орус дылды эки шыңгээдип, өөредилгениң чорудулгазынга үргүлчү «4», «5» демдектерлиг өөренип келген. Ол башкы өөреникчи бүрүзүнүң тус-тузунда онзагай байдалын шын өөренип, өөреникчилериниң кылып турар чазыгларының анализин бүрүн тургузуп, оларның сөзүн байлакшыдар талазы-биле улуг ажылды чорудуп турар.

Ээрбек чеди чыл школазының орус дыл башкызы эш Балыкова башкылаашкынны база бедик деннелге эрттирип, программалыг материалды план ёзугаар, хожудаңнын чокка чорудуп, мурнунда өөренип эрткен түүлдериниң катаптаашкынын база системалыы-биле эрттирип турар—дээн.

Барыын-Хемчиктиң районо эргелекчизи эш Лопсан-Енданың чугаалааны болза: школаларда өөредилгениң шынарын бедидер дээш бис элээн чамдык хемчеглерни чоруткан бис. Ылаңгыя районга «башкыларның тускай хүнүн» организастап, аңаа дээре башкыларның ажыл дуржулгазын солуштуруп методтуг илеткелдерни кылып келген бис. База төрелдер конференциязын эрттирип, аңаа школа ажылынга адаиелериниң киржилгезин чугаалашкан. Ол ышкаш көргүзүг материалдарын башкылаашкынга канчаар ажыглап турарының дугайында көрүлдени район школаларынга каш удаа чорудуп, ында четпестерни узуткаарынче угландыр хемчеглерни ап келдивис. Ап чоруткан ол бүгү хемчеглер район школаларында өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың шынарын элээн экижиткен.

Үстүнде эштерден ангыда өскедаа районнарның улус өөредилге килдистериниң эргелекчилери боттарының районнарында школалар ажылының дугайында дуржулга солчуушкуннуг өртектиг саналдарны бергеннер.

Ынчаарга районнарның улус өөредилге удуртукчуларының саналдарын түнневишаан, область школаларында өөренип эрткен материалдарның катаптаашкынынче чогуур кичээнгей салдынмайн турарын демдеглээр ужурлуг. Эрткен материалдарның катаптаашкыны болза, амгы үеде школаларның амыдыралында кол айтырыг. Чүге дээрге дөрткү улдун эгелеп, өөредилге чылының төнчүзү чоокшулап олурар. Школаларны, ылаңгыя оларның өөреникчилерин экзаменнерге хынамчалыы-биле белеткендиреринин хайныышкынныг үези ам келген. Башкы бүрүзү катаптаашкынны өөредилге чылының дургузунда кандыгбир хевир-биле черле чоруткан турар. Ындыг болза-даа, ол катаптаашкынның шынары чамдыкта бедик эвес болуп турары-биле бүгү курсту чыл программазын барымдаалап системалыы-биле катаптаар чорук, өөредилге чылының төнчүзүнде, ылаңгыя дөрткү улдунда негетинип турарының ужуру ында. Ындыг болза-даа, чылдың төнчүзүнде ол катаптаашкынны уттундурган үүлдерни сагындырар, билиглерни системажыдар болгаш быжыглаар катаптаашкын кылдыр чоруткан ужурлуг.

Өөреникчи мурнунда билип апкан үүлдерин сактып ап турарын анаа ниити катаптаашкын деп Ушинский санап турар. Ынчаарга, өөреникчи мурнунда билген болгаш шыңгээдип алган үүлдерин өскелериниң дузазы чокка боду чааскаан сактып билген турарын идепкейлиг катаптаашкын кылдыр ол санап турар. Ынчангаш бистиң школаларыстың башкы бүрүзү чыл дургузунда өөренип эрткен бүгү материалдарның катаптаашкынын программаның бөлүк аайы-биле тудуш холбаага чорудуп, кол кичээнгейни дээс-дараалаан логиктиг шын чурумну ыяавыла сагыырынче угландыр салыр херек.

Эртемнер аайы-биле ниити катаптаашкынны чорударда, боттуг дуржулгаларны хөй-биле кылып, быжырымчалыг шыңгээдиишкинни лабораторлуг метод-биле, шенелденин хыналда ажылдары, класска мергежилгелер-биле үдээр ужурлуг. Өөреникчилерге бот ажылды хөй-биле кылдырып, бергелерни ажып эртеринче оларның күжениишкинин чөп башкарар. Ол ышкаш тус-тус бөлүктериниң, темаларның аразында холбааны илередиринге деннеп көөрүнүң методун калбаа-биле ажыглавышаан, ындыг арга-биле материалдарның шыңгээдиишкинин байыдар.

Мындыг катаптаашкынның түннелинде өөреникчилер чыл иштинде өөренип эрткен материалдарның бүгү курзун ам ханызы-биле шыңгээдип шыдаан, экзаменнерге тода болгаш долу харыыны берген турар.

Катаптаашкын үезинде, программаның кайы-бир бөлүүн азы темазын кошкак шыңгээдип билгеш, өске өөрүнден хожудап турар өөреникчилерни илередип тыварынче кол кичээнгейни салып, тодаргай учётту тургуспушаан, оларга хамаарыштыр немелде кичээлдерни хөй-биле чорудар херек. Школаларда багай демдектерниң хөй кезии орус, тыва болгаш даштыкы дылдарга, арифметикага хамааржып турарын барымдалааш, ол эртемнериниң талазы-биле практиктиг ажылдарны хөй-биле кылдырып, ылаңгыя шылгалда мурнуу чарыының шенелде диктантыларын, изложениелерни, сочиниениелерни бижидерин, контроль бодалгаларны кылдырарын колдадыр херек.

Катаптаашкын үезинде өөреникчилерни аргалыг-ла болза хөй катап айтырып, олардан долу болгаш чиге харыыларны негээр ужурлуг.

Өөредилге чылының төнчүзүнде шак ындыг күжениишкинниг болгаш системалыг катаптаашкын өөредилге программаларының шынарлыг күүселдезин чугаажок хандырар болгаш часкы экзаменнерни чедиишкинниг туткаш, дараазында класстарже шилчиир, азы школаны доозар, ынчангаш ортумак азы дээди өөредилге черлеринге чедиишкинниг өөренип кирер арганы өөреникчилерге бээр.

И. ПРИНЦЕВ.

Улус демократиязының чурттарында

Кыдат ажылчыннарның күш-ажылчы көдүрлүүшкүнү

ПЕКИН. «Гунженьжибао» солуннуң медээлеп турарын ёзугаар алырга, Соңгу-Чөөн Кыдаттың машина тудуунуң үлетпүрлериниң болгаш механик мастерскаяларының ажылчыннары металлдарны хөй арга-биле кестирип ажылдап кылырының методун эрткен чылын ажыглап эгелээш, улуг чедишкиннерни чедип алган.

Соңгу-Чөөн Кыдаттың заводтарының бирээзинге металлды чаа арга-биле ажылдап кылырының дуржулгазының дугайын солун бижип турар. Ажылчын Шэнь Цзун-цин моон мурнунда металл ажылдап кылырынга 14 шак чарыгдап турган болза, ам чаа арга-биле ол ажылга 5 шакты чарыгдап турар апарган. Металлды хөй диштер-биле кестирип ажылдаарының чаа дуржулгазын нептередириниң талазы-биле бригаданы заводта тургускан.

Фушуньниң электри станциязының котель цехинин ажылчыннары котельдар септээриниң совет методун өөренип, котельдарның капитал септелгезиниң хуусаазын 55-тен 37 хонук чедир кызырган.

(СЭТА).

Румынияда орус литература декадазы

БУХАРЕСТ. Апрель 7-де Румынияга орус литератураның декадазы доозулган. Декаданың хүннеринде классиктиг болгаш амгы үеним орус литературазынга алдар болдурган байырлыг хуралдар, литература кежээлери бүгү хоорайларга болгаш чурттуң суурларының хөй кезиинге болуп эрткен.

Бухарестиге болуп эргилээн ажылчы чоннарның, студентилерниң болгаш школачыларның хөй кижи киржикчилиг хуралдарынга орус болгаш совет литератураларның дугайында илеткелдерни сураглыг румын чогаалчылар болгаш эртемденнер кылганнар. Найсылалдың театрларынга болгаш клубтарынга, чурттуң улуг-улуг хоорайларынга Островскийниң, Гогольдуң, Горькийниң, Чеховтуң болгаш өскедаа шылгарангай орус чогаалчыларның шиилериниң үндүрүлгези улуг чедишкинниг эрткен. Чурттуң хоорайларының хөй кезиинге болгаш районнар төптеринге совет чогаалчыларның сюжеттерин ёзугаар кылган кино-чуруктарның үндүрүлгези эрткен. Институттарга, школаларга Пушкинниң, Толстойнуң, Чеховтуң, Горькийниң, Маяковскийниң болгаш Шолоховтуң чогаалдарының номчулгаларын эрттирген.

Орус литератураның декадазынга алдар болдурган байырлыг хурал Румынияның эртемнер Академиязынга болуп эрткен.

(СЭТА).

Политиктиг болгаш эртемниг билиглер нептередириниң талазы-биле Чехословак ниитилелин тургузарының белеткел комитедин тургусканы

ПРАГА. Чехословак эртемнин, техниканың, литератураның болгаш уран-түүлдүң төлээлекчилериниң инициативтиг конференциязы политиктиг болгаш эртемниг билиглер нептередириниң Чехословак ниитилелин тургузар сорулга-биле ийи хүннүң дургузунда Добржиш хоорайга болуп эрткен.

Ук конференцияның ажылынга чурттуң сураглыг эртемденнеринден ангыда үлетпүрнүң, транспорттуң, көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары, эгелекчилери болгаш чогаалчылар, чурукчулар, артистер, а ол ышкаш культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчылары база киришкеннер.

Ол конференцияга белеткел комитедин тургускан болгаш политиктиг болгаш эртемниг билиглер нептередириниң Чехословак ниитилелиниң съездизин чыылдырар дугайында шиитпирни үндүрген. Чехтің дээди техника училищезиниң ректору профессор В. Бездичек белеткел комитединиң даргазынга соңгуттурган.

Конференцияның киржикчилери кыйгырыгны чангыс эп-сеткилдиг хүлээп алган. Олар кыйгырыгда политиктиг болгаш эртемниг билиглер нептередириниң Чехословак ниитилелин тургузар дугайында шиитпириниң дугайында медеглевишаан, ниитилелдин ажылынга идепкейлиг киржиринче эртемниң, техниканың, литератураның болгаш уран-түүлдүң ажылдакчыларын кыйгырып турар.

(СЭТА).

Венгрияда кадык камгалал хөгжүлдези

БУДАПЕШТ. Беш чыл планын ёзугаар Венгрияның Улус Республиказының кадык камгалал четкизиниң хөгжүлдезинге 1.138 миллион форинтини (акшаны) үндүрүп турар. Кишпештиде шахтёрлар хоорайы Комло Оросланиде сөөлгү үеним чаа техниказы-биле дерээн чаа поликлиникаларны түгле 1951 чылда туткан. Будапештиде 38 чаа медицина пунктуларын тургускан, можуларда —9 районнуң медицина пунктуларын тургускан.

Венгрияның хосталырынга чедир туберкулёз эң-не нептерээн аарыг турган. Улус-демократтыг Венгрияга ажылчы чоннуң амыдырал байдалының экижээнинин, туберкулёз санаторийлерин болгаш эмнелгелерин тургусканының түннелинде туберкулёзтан аарыыр чорук аажок кызырылган. Рак аарыгга удур улуг демиселди чорудуп турар. Будапештиде онкологтуг институт чоокта чаа ажылдап эгелээн. Шак ындыг институттарны үш комитеттерде тургускан. Рак аарыгны шинчилээриниң талазы-биле 265 профилактиктиг станцияларны чуртта организастаан.

Венгрияның кадык камгалалының ажылдакчылары совет медицинаның дуржулгазын калбаа-биле ажыглап, эмнээриниң совет методун, кадык камгалал четкилериниң болгаш аарыгларны баш удур болдурбазының хемчеглерин делгеренгейи-биле ажыглап турар.

(СЭТА).

Грециянның хөй-ниитизи Белояннисти өлүргенинге килеңнеп турар

АФИНЫ. «Этникос кирикс» солуннуң медээлеп турары болза, апрельдиң 6-да эртенгиниң 9 шакта Афинниң университетериниң болгаш дээди садыг училищелериниң 500 ажыг студентилери Белояннистиң хөөрүнүң чанынга чыылган. «Маадыр Никос Белояннискe», «Оожум уду , серемчилелдиг болур бис» деп бижиктиг чечектерни олар хөөрге салганнар. Түгле хүндүскүнүң бир шакта полиция студентилерни тарады сывыртап шыдаан. Апрельдиң 3-те Белояннистиң хөөрүнге парламент депутаттары Киркос биле Имвриотис чорааннар болгаш ол ышкаш чечектер салганнар. Коккинь хоорайның эрге-чагыргазының кежигүнү Кондулис Коккиньниң кудумчуларының бирээзин Белояннистиң ады-биле адаарын эрге-чагырга черинге саналдаан.

«Аллаги» солуннуң медээзин ёзугаар алырга, Белояннисти хөөржүткен черге чораан бүгү кижилерниң документилериниң хыналдазын полиция апрель 7-де кылган.

(СЭТА).

Англияда митингилер

ЛОНДОН. Англияның пөс-таавы үлетпүрүн хаара туткан кризистиг ужун ажыл чок калган дыка хөй ажылчыннарлыг Ланкаширниң чеди хоорайларынга компартияның черчер салбырларының организастааны митингилерни эрттирген.

«Дейли уоркер» солуннуң медээлеп турарын ёзугаар алырга, Блэнберне болган митингиге түве чугаалавышаан, компартияның Ланкашир организациязының секретари Эбботтуң медеглээни болза, түгле Төөн түк-биле Барыын түктүң аразынга садыглажыышкын Ланкаширге келир үеним идегелин берип болур. Парламент кежигүнү лейборист Сильвермэнниң саналдааны ышкаш практиктиг айтырыгларны чугаалажыры-биле кабинет кежигүнү министр кижини Москваже чорудар ужурлуг турган деп ол медеглээн.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының апрель 7-де медээлээни болза, Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң экитурачы кезектериниң сырый деткимчези-биле лисынманчы шериглерге удур камгалалдың тулчуушкуннарын фронтунуң бүгү участоктарынга чорударын үргүлчүлеп турар.

Апрель 7-де Улустуң армиязының ужар-түүлү болгаш зениттиг кезектери дайзынның үш самолёттарын андара аткан. Апрель 6-да зениттиг артиллерия-биле дайзынның «В—26» деп дүнеки бомбардировщигин андара аткан.

(СЭТА).

Корей болгаш кыдат төлээлериниң транспорт автомашиналарынче америк самолёттарның халдаашкыны

ПЕКИН Синьхуа агентилелиниң корреспондентизиниң Кэсондан медээлеп турары болза:

Корей болгаш кыдат төлээлериниң харылзааның кол офицери полковник Чан Чун Сан апрель 6-да корей болгаш кыдат төлээлериниң транспорт автомашиналарынче америк самолёттарның халдаашкын кылганының талазы-биле шиитпирлиг удурланыышкынын америк харылзаа офицери полковник Эндрю Дж. Кинге чугаалаан.

Удурланыышкында чугаалап турары болза: «Апрель 5-те эртенгиниң 11 шак 45 минутада силерниң ийи шериг самолёттарыңар Хынсудан соңгу талаже 5 километр черде турар Кымсудон районга бистиң төлээлеривистиң транспорт автомашиналарын атакалааннар, ол машиналар Пхеньяндан Кэсонче кел чораан болгаш тодаргай ылгамыр демдектерлиг чораан. Бир түүк машиназы шуут үрелген, бистиң төлээлеривистиң техниктиг ажылдакчыларының тос кежигүннери балыглаткан, оларның үжү аары-биле балыгланган.

Дугуржулганы үреп турар болгаш бистиң талага улуг когаралды таварыштырган ол чөңгээлээшкинни таварыштыр бистиң кол төлээвистиң айтыышкынын ёзугаар силерниң талага моон-биле шиитпирлиг удурланыышкынны кылып тур мен. Силерниң талаңар ол чөңгээлээшкинни соңгаарладыышкын чокка, харыысалгалыы-биле истепхынаарын негеп тур бис».

Ындыг чөңгээлээшкиннериң талазы-биле американнар «эпчоксуунуушкунну» моон мурнунда хөй удаа илередип, моон соңгаар ындыг чоруктуң катаптаваз ының талазы-биле бүгү хемчеглерни алырын аазап турган болза-даа, дугуржулганы үрээр чорук хөй катап болган.

(СЭТА).

Бактериологтуг дайынны чорударынга үндүрер хөреңгини АКШ улгатырып турар

НЬЮ-ЙОРК. Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң Вашингтондан медээлеп турары болза, төлээлекчилер палатазының хөреңги төзевилелиниң талазы-биле комиссиязының кудуку комиссиязының даргазы демократ Сайкс (Флорида штаттан) шериг министерствозу бактериологтуг дайынны чорударының чепсээн өөренип көөрүнге немелде түннерни алыр деп чугаалаан.

Бактериологтуг шинчилээшкиниң программазын калбартканы-биле чергелештир тускай улуг херексел-ди тургузары көрдүнмейн турар, түүге дээрге «дайзынның девискээринче бактерияларны октаары кончуг бөдүүн аргалыг, ынчангаш амгы үеде бар болуп турар четчир сапныг херексел-дер хереглетинип турар...» деп Сайкс чугаалаан.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор
О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

Чарлал

ССРЭ-ниң белеткелдер Министерствозунуң Тыва автономнуг областың Эрзин районунда Төлээ черинин сүлде демдектиг таңмазы читкен төлээде, ону күш чок болдурганын ССРЭ-ниң Белеткелдер Министерствозунуң Тыва автономнуг областа Төлээ чери чарлап тур.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ КҮҮСЕКЧИ КОМИТЕДИНИҢ ШИИТПИРИ

Аърга-ыяшты өрттен камгалаар хемчеглер дугайында

ССР Эвилелиниң 1949 чылдың апрель 6-да үндүрген «Аърга-ыяштарның өрткe удур камгалалын күштелдириниң талазы-биле хемчеглер дугайында» № 1334 доктаалы-биле холбаштыр, өрттериниң болу бээрин баш удур болдурбас болгаш ооң-биле демиселди шын организастаар сорулга-биле ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүсекчи комитединиң **шиитпирлээни:**

1. Аърга-ыяш өрттери-биле демиселди организастаарын боттуу-биле удуртур төлээде, облсоветтиң күүскомунуң чанынга үш кижиден тургустунган удуртулга черин организастаар, ооң составынга: облкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Гусевти (даргазынга), милицияның область эргелелиниң начальниги, полковник эш Артасты болгаш ыяш ажыл-агыйының область эргелелиниң начальниги эш Воронковту (кежигүннеринге) киирер.

2. Областың күрүне аърга-ыяштарынга өртке удур эргежок чугула хемчеглерни чорударын болгаш аърга-ыяш өрттери-биле демиселди организастаарын ыяш ажыл-агыйының область эргелелинге болгаш ооң ажыл-агый черлеринге дагзыр.

3. Ыяш белеткелиниң бүгү черлериге болгаш аърга-ыяштыг черде ажылдап турар өске-даа организацияларга, бүдүрүлге черлеринге дагзыры болза:

а) 1952 чылдың апрель 15-ке чедир ыяштар кескен черлерде оттулдунмайн артып калган артынчыларны өртедип турган, ол черлерни долузу-биле арыглаар; ол-ла хуусаага чедир чайгы үеге арттырып кааа тен бүрүлүг тудуг ыяштарын 1 метр доора турттуг оңгарларга чурум ёзугаар чыый салыр;

б) өрт үнүп болур айыылдыг үеде ыяш кезип тура, ол девискээрнин чоңгуларын, ыяш артынчыларын чангыс черге бөле салгаш, күскү үеде барып бичиилеп өрттедир.

4. Тыва автономнуг областың бүгү аърга-ыяштыг черлеринге өрт үнүп болур айыылдыг үеним (апрель 15-тен октябрь 15-ке чедир) дургузунда хоруур түүлдер болза:

а) аърга-ыяштыг девискээрлериниң болгаш оларның чоок кавызында черлериниң чоогунда шөлдериниң, оймактарның болгаш шынааларның сигенин өрттедирин;

б) ыяш белеткээр черлерде чоңгуну, ыяштың артынчы боктарын болгаш өске-даа өртенир материалдарны кыпсырын;

в) өртке удур дүрүмнерни сагывайн аърга-ыяштыг чернин девискээринден 100 метрден чоок черге, а ол ышкаш складтарның, сараатаан сигенниң чанынга болгаш өртениичел материалдарлыг өске-даа черлерге одагланып, от кыпсырын;

г) аърга-ыяштыг черге чорааш хып турар отту, тапкы артынчызын октаарын болгаш данзаның изиг хүлүн кактаарын;

д) саазын, бөдүүн, нарын хөвеннер-биле болгаш өске-даа хөрлээлээр материалдар-биле бөөшкүннээн холаларлыг боо адарын, а ол ышкаш чигир арыларын тускай ыштакчы чокка бузурнуктурарын хоруур.

5. Өрт үнүп болур айыылдыг үеде хөмүр өрттедирин, кара-масла, чаашкын хайындырарын болгаш өске-даа от-биле кылыр ажылдарны өртке удур айыыл чок чоруктуң тускай дүрүмнерин шыңгыызы-биле барымдаалап турган чорудар.

6. Ыяш белеткээр черлерге, ыяш складтарынга болгаш аърга-ыяштыг черге кандыг-даа ажылдарны кылып турар үеде өрт үнүп болур айыылдыг үеде өртке удур корум-чурумнарны тургузарын, ажылдап турар черлерге өрт хайгыылчыларын тургузуп, өрт өжүрер херексел-дерни (хүүректер, балдылар, дырбааштар, ведролар, суглуг доскаарлар) белеткеп, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1949 чылдың апрель 6-да доктаалы-биле бадылатынган «ССРЭ-ниң аърга-ыяштарынга өртке удур айыыл чок чоруктуң дүрүмнериниң» 17-ги түүлүн боттандырарын аъргa-ыяштыг черлерде ажылдап турар бүгү-ле ыяш белеткээр черлерге болгаш өске-даа организацияларга дагзыр.

7. Аърга-ыяштыг черлерден сиген кезер черни, одар шөлдериң алган организацияларга—сиген кезер болгаш мал одарладыр талазы-биле ажылды чорудуп турар үеде өртке удур тургускан дүрүмнерни шыңгыы сагыырын дагзыр.

8. Райсоветтерниң күүскомнарының даргаларынга дагзыры болза:

а) райкүүскомнарның хуралдарынга аърга-ыяштарны өрттеи камгалалының байдалын чугаалажып, ыяш ажыл-агый черлериниң өртке удур хемчеглериниң талазы-биле планнарын, база чурттакчы чоннуң ортузунга чорудар тайылбыр ажылдарының планнарын чугаалажып, бадылаарын;

б) аърга-ыяш өрттү-биле демиселдиң үш кижилиг удуртулга черин тургузар: райкүүскомнуң даргазын (даргазынга), РО УМГБ начальнигиниң болгаш ыяш ажыл-агыйының директорун (кежигүннеринге) ооң составынга томуйлаар;

в) өртке удур хемчеглериниң талазы-биле ажылдарны күүседирибиле, ол ышкаш өртке удур оруктарны кылырынга, аърга-ыяштың өрттүнге удур ажылдаар ужар-түүлдүң аэродромнарынга хереглээри-биле ажылчын күжүн болгаш транспорттy тускайлап берип тургаш, аъргa-ыяштыг черлерни өрттен камгалаарының талазы-биле ажылды чорударынга ыяш ажыл-агыйның черлеринге дузалаар;

г) ол девискээрлерде өрт болу берзе, чурттакчы чонну өрт өжүреринге хаара тудары-биле ооң чоогунда турар колхозтарга, совхозтарга, суурларга, аърга-ыяштыг черлерни хүлээдип, даандырар;

д) ыяш белеткеп, сөөртүп, салладып, ыяш складтарында ажылдап турган болгаш аърга-ыяштыг черлерге өске-даа ажылдарны кылып турган бүгү-ле ажылчыннарга, а ол ышкаш хөмүр өжүрүп, кара-масла, чаашкын хайындырып турган, база аърга-ыяштыг черге чораан өске-даа хамаатыларга аърга-ыяш өрттү өжүреринге бодунуң күзели-биле болгаш күрүнеиниң аърга-ыяш камгалалының ажылдакчыларының келдириишкини-биле озал чокка баарын дагзыр;

е) камгалалдыг аърга-ыяш черлериниң девискээринден дашкаар, ыяш ажыл-агыйы-биле холбашпаан кандыг-даа ажылдарга аърга-ыяш камгалалының болгаш аърга-ыяш администрациязының ажылдакчыларын, а ол ышкаш ыяш ажыл-агый черлериниң транспорттарын өрт үнүп болур айыылдыг үеде ажыглаарын болдурбас;

ж) курлавыр чемниг аъттарны, а бар болза—бүрүн кывар түүлдүг автомашинаны дежурный транспорт кылдыр ажыглаары-биле ыяш ажылагый черлериниң эргезинге өрт үнүп болур айыылдыг үеде тускай үндүрүп бээр;

з) аърга-ыяш органнарының күжү-биле болгаш чепсээ-биле өжүртүнмес хире өрт үнгенде ол өрттү өжүрерингe ук черниң чурттакчыларын боттарының эт-херексeлдери-биле катай (хүүректер, балдылар, хирээлер, ведролар болгаш өске-даа), ол ышкаш колхозтарның, албан, бүдүрүлге черлериниң болгаш организацияларның автотранспорттарын, аъттарын албан ёзузу-биле хараа тудар;

и) өрт өжүреринге келдирткен кижилерни ынай, бээр чоруурунуң херексeлдери-биле болгаш аъш-чем-биле ыяш ажыл-агый черлериниң хөреңгизиндeн хандырар.

9. Ыяш ажыл-агыйының эргелелинге болгаш ыяш ажыл-агый черлеринге даандырары болза:

а) ыяш белеткелинде ажылчыннарның ыяш кезип турган черлерин чогуур өйүнде болгаш шынарлыг кылдыр арыглап, аърга-ыяштыг черге өртке удур дүрүмнерни барымдаалап турарының чогуур хыналдазын хандырарын;

б) аърга-ыяш өртүнге удур дүрүмнерни сагывайн турары ыяш белеткелчилерин болгаш өске-даа организацияларны өрт үнүп болур айыылдыг үеде ажылдатпазын.

10. Даандырар кижилер болза:

а) аърга-ыяш өрттү-биле демисежиринге эргежок чугула чүүктерни (өртке удур херексeлдерни, автотранспорттуң кывар-чаар материалдарын, аъш-чем продуктузун, а ол ышкаш кижилерни) сөөртүрүн чүүк сөөртүрүнүң планынга киир санаарын автотранспорттуң область эргелелиниң начальниги эш Пономаренкога дагзыр;

б) аърга-ыяш өрттерин өжүрериниң талазы-биле ажылды чорударынга харылзааның бүгү-ле херексeлдерин ээлчег барымдаалавайн ажыглаарының эргезин ыяш ажыл-агыйының ажылдакчыларынга, аъргa-ыяш камгалалының харыысалгалыг кижилериниге бээрин харылзааның область эргелелиниң начальниги эш Васильевке дагзыр;

в) аърга-ыяштарны өрттен канчаар камгалаарының хемчеглериниң дугайында тайылбыр ажылын школачыларның ортузунга чорударын облоно эргелекчизи эш Мозговка дагзыр;

г) аърга-ыяш өрттерин өжүрерингe ажыглаан ажылчыннарга эмчи талазы-биле дузалаар чорукту хандырарын областың кадык камгалал килдизиниң эргелекчизи эш Сушковка дагзыр.

11. Өрттүң үнгениниң талазы-биле буруулуг кижилерни, а ол ышкаш өрт өжүрүп турган үеде келбээн болгаш өртке удур камгалал ажылдарын кылбаан буруулуг кижилерни кеземче харыысалгазынга онаар талазы-биле боттуг хемчеглерни алырын областың прокурору эш Бакулинге сүмелээр.

12. Аърга-ыяш өрттериниң талазы-биле херектерни кыска хуусаанын дургузунда истеп көөрүнүң дугайында айтыышкынны . суд органнарынга бээрин юстицияның эргелели эш Ивановка сүмелээр.

13. Өрт өжүрерингe ыяавыла барып ажылдаар хамаатылар: 16-дан 55 харга чедир назылыг эр, 18-тен 40 харга чедир хереэжен кижилер болурун доктаадыр.

Өрт өжүрериниң ажылындан хостаарлар болза: чаш уруглар эмзирер, иштиг (5 айдан ынай) хереэженнер болгаш инвалидтер, 8 хардан куду назылыг уругларын ажаап бээр кижилери чок хереэженнер болур.

14. Аърга-ыяш өрттүн өжүрерингe албан ёзузу-биле келдирткен кижилер болза, райсоветтиң күүскомунуң, көдээ советтиң күүскомунуң болгаш РО УМГБ-ниң келдириишкинин ёзугаар, ол организацияларның айыткан черлеринге чогуур хуусаазында өрт өжүрерингe эргежок чугула херексeлдерни болгаш ийи хүннүң курлавыр чемин алгаш келген турар ужурлуг. Өрт өжүрер черге барган кижилер болза, ону өжүрүп узуткаанының азы эзлчежир кижилерниң келгениниң соонда (чүгле өрт өжүрер талазы-биле ажылдың удуртукчузунуң чөпшээрелин ёзугаар) өрт болуп турган черни каггаш чоруп болур.

15. Өрт болган черге чурттакчыларның өртке удур херексeлдер-биле болгаш аъш-чемниг келирин организастаарының болгаш чогуур өйүнде келириниң харыысалгазын көдээ советтериниң, колхозтарның даргаларынга болгаш бүдүрүлге, албан черлериниң удуртукчуларынга онаар.

16. Аърга-ыяш девискээринге хамааржып турар органнар аъргa-ыяштың өрттүн өжүрерингe келдирген чурттакчыларга төлевирин 8 шактыг ажыл хүнүн 10 рубльге, аът-биле ажылдаан хүнү — 27 рубльге төлээр кылдыр доктаадыр.

Аърга-ыяш өрттүн өжүрериниң талазы-биле кылдынган ажыл дээш ыяш ажыл-агыйының органнары аърга ыяш өрттүн өжүрерингe киришкен хамаатыларны чурттан турар черинин аайы-биле өрттүң өшкениниң соонда 5 хонуктан эртирбейн төлеп бээр.

17. Аърга-ыяш өрттүн өжүрерингe келбейн, ойталаан кижилерге эрге-чагырга харыысалгазын онаар, а оон ааратаар болза, хоойлу ёзугаар кеземче хереэн онаар.

18. Бо доктаалды күүсетпээн, буруулуг кижилерге корум-чурумнуң ийикпе азы эрге-чагырганың харыысалгазын хүлээдип—100 рубль чедир торгаар ийикпе азы 30 хонук дургузунда эдип-чазаар ажыл кылдырттыр, а оон кедерезе – хеземче хереэн онаар.

19. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1949 чылдың апрель 6-да бадылааны «ССРЭ-ниң аърга-ыяштыг черлеринге өртке удур айыыл чок чоруктуң дүрүмнерин» үреэн, буруулуг кижилерни 100-тен 1000 рубль чедир торгаар.

Аърга-ыяштыг черлерге өртке удур айыыл чок чоруктуң дүрүмнерин үреэни дээш торгаашкынны күрүнеиниң ыяш камгалалының ажылдакчыларының тургускан актыларынга үндезилээш, доктааткан чурум ёзугаар төледир.

20. Өртке удур хемчеглериниң болгаш бо шиитпириниң күүселдезин хынаарын болгаш хайгаараарын ыяш ажыл-агыйының эргелелинге, милициянын органнарынга, РО УМГБ-ге болгаш районнарның, көдээ (суму) Советтериниң күүскомнарынга дагзыр.

21. Бо шиитпир болза, парлатынып үнгениниң соонда 15 хонук эрткенде күштүг болуп кирер болгаш областың бүгү девискээринге ийи чылдың дургузунда күштүг болур.

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүскомунуң даргазының оралакчызы.

З. СУРОВЦЕВ.

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүскомунуң секретари

М. ПАХОМОВ.

1952 чылдың март 15.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 8—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия амыдыралының, культура болгаш уран-чүүл килдистериниң—8—88; харыысалгалыг секретарының, — 4—98; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагыг килдистериниң—8—68; иштики информация, бухгалтериянның—8—65.

Б01047 Облкүүскомнуң типографиязы